

ELANUL

Nr. 143
IANUARIE
2014

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Alexandru Ioan Cuza în filatelie

Constantin DANILIUC

În acțiunile generației care a înfăptuit revoluția de la 1848 în țările române s-a înfiripat ideea unirii într-un stat național a tuturor românilor, unire fără de care nu se putea concepe o evoluție statală modernă. Cel ce a întruchipat în persoana sa năzuințele tuturor românilor, devenind simbolul unirii, a fost colonelul Alexandru Ioan Cuza, cel ce a rămas până azi un model al dăruirii pentru patrie, al dărzenei și al îndrăzneții. Așa cum îl caracteriza bunul său prieten Mihail Kogălniceanu, Cuza este domnul Unirii, om politic și de stat, diplomat, fruntaș al revoluției române de la 1848, unificator, reformator, legislator, ctitor de școală și așezăminte, militar de carieră, începător al instituțiilor moderne, ultimul domn pământean. Unirea Moldovei cu Muntenia a constituit un moment crucial în destinele poporului român, marcând intrarea României într-o nouă etapă a evoluției sale istorice.

- continuare în pagina 13 -

Eminescu și rădăcinile ontologice ale expansionismului rusesc

Theodor CODREANU

Eminescu a înțeles, înainte de verdictul Congresului de la Berlin (1/13 iulie 1878), că *dreptul* invocat de el nu va avea câștig de cauză într-o Europă nepregătită să abandoneze ea însăși grunzurile semibarbariei, cu atât să facă față celei asiatică. Nu-și mai rezervă nici o iluzie și caută semnele *genunii* care determină comportamentul Rusiei dincolo de spoiala unui pretins misionarism istoric. Le găsește începând cu articolul *Tendențe de cucerire*, publicat la 7 aprilie 1878. Se prefigurează intuiții ale filosofiei lui Lucian Blaga din *Trilogia culturii*, configurate în teoria *matricei stilistice*. Obsesia alergării după „granițe naturale” la o seminție condamnată să nu le găsească i se prezintă ca un destin nefericit, deformator de inteligențe, în stare să trezească o nesfârșită compătimire: „Răsărită din rase mongolice, de natura lor cuceritoare, așezate pe stepe întinse a căror monotonie are înrăurire asupra inteligenței omenești, lipsind-o de mlădoșenie și dându-i instincte fanatice pentru idei de o vagă măreție, Rusia e în mod egal muma mândriei și a lipsei de cultură, a fanatismului și a despotiei. Frumosul e înlocuit prin măreț, precum colinele undioate și munții cu dumbrăvi a țărilor apusene sunt acolo înlocuite prin șesuri fără de capăt. În tendințele de cucerire, în așa-numitele misiuni istorice care-și caută marginile naturale nu e nimic dedesubt decât pur și simplu neștiința și gustul de spoliare.

Desen de Cătălin Sorin Rusan

- continuare în pagina 7 -

VASLUI – 1475, CEA MAI MARE VICTORIE ROMÂNEASCĂ (2)

Dan RAVARU

Ion Cupșa consideră că armata turcă era cea mai puternică forță militară a timpului. Era numeroasă, bine dotată cu armament, cu o bogată experiență a războiului. Cumulând trupele din Europa, Asia și garda de ieniceri a sultanului, ea ajungea la 240.000 de oameni, la care se adăugau trupe auxiliare, care erau achingii, care mergeau numai pentru pradă, sau contingentele furnizate de teritoriile aservite, cum erau Muntenia, Bulgaria etc. Atacurile moldovenilor, anterioare bătăliei de la Vaslui, ar mai fi rărit rândurile turcilor. Neclarități sunt și în privința rolului jucat de aliații munteni ai turcilor, în număr de 17.000, despre care cronicarul turc Kemal Pașa Zade, în măsura în care poate fi crezut, susține

că nu ar fi participat la luptă: „Călărețul cel plin de uneltiri din Țara Românească, neamestecându-se deloc în luptă, stătuse deoparte și privea”. Tactica de bază a turcilor care se baza pe folosirea cavaleriei, care, în larga desfășurare executa atacuri pe flancuri în spațiu descoperit, nu se putea aplica în zona aleasă cu inteligență de Ștefan ca loc al bătăliei. „Rezultă din cele arătate mai sus că oastea Moldovei, suplă și mobilă, cu un moral ridicat, generat de cauza nobilă pentru care lupta, sprijinită de întregul popor și condusă de un mare comandant de oști, era în stare să se măsoare cu șanse de succes cu armata de trei ori mai numeroasă a pașei Soliman” (Cupșa, p. 36).

- continuare în pagina 3 -

Săpăturile arheologice din punctul Huși „Lohan - Camping”, campania 2013

Vicu MERLAN

La 2 km vest de orașul Huși, pe partea dreaptă a pârâului Lohan, la circa 300 m SV de camping și 50 de m față de șoseaua E581, se află situl eneolitic „Lohan – camping”.

Din punct de vedere geomorfologic, situl este amplasat pe un promontoriu de pe partea dreaptă a pârâului Lohan (terasele inferioare) din sectorul mijlociu al pârâului, pârâu ce se află în partea de est a Podișului Central Moldovenesc. Situl este apărat natural dinspre est, nord-vest, nord, sud-est și est, cu partea cea mai abruptă

Ceramică pictată cu motive în spirală

spre șoseaua E 581. Este dispus longitudinal pe un ax aproximativ E-V, cu presupusul val de apărare în partea dinspre vest, la limita cu pădurea Tătărani.

Situl a fost descoperit în anul 1977 cu ocazia amplasării fundației stâlpilor de mare tensiune. A urmat un sondaj de salvare efectuat de arheolog Violeta Bazarciuc, rezultate ce au fost publicate într-un articol al revistei „Acta Moldaviae Meridionalis”, nr. 1, din anul 1978. Materialul arheologic descoperit cu acea ocazie se află în custodia Muzeului din Huși.

În anul 2013, a fost trasată o **secțiune S1** pe axul longitudinal al sitului, respectiv pe direcția E-V, având următoarele dimensiuni: L = 20 m, l = 2 m.

Vestițiile arheologice, respectiv nivelul arheologic Cucuteni A-B, apare începând cu - 0, 60 m, continuând până la peste 1,2 m.

Încă de la m1/-0,60 m a apărut un complex ceramic cucutenian, posibil un vas reîntregibil, fără pictură, dar cu mici urme de vopsea roșie, probabil corodată de aciditatea solului.

La m10 au apărut chirpici mici poligonali de la o **vatră de foc cucuteniană**, având grosimea de peste 5 cm la partea superioară, fiind surprinsă în S1 doar circa 1/3, restul continuând în afara secțiunii spre sud. Din cele decopertate s-a putut pune în evidență o vatră de formă aproximativ pătrată, cu partea centrală ușor bombată și laturile cu circa 30 de cm mai jos față de centru.

La m11 a apărut un pahar cu picior din lut ars, cu urme de pictură policromă păstrată mediocru, fiind lizibilă în special cea albă și roșie.

Plastică

Tot în caroul 11, nu departe de vatra de foc, a apărut un fragment de **statuetă antropomorfă**, posibil feminină, din lut ars de culoare cărămizie. Atât pe o parte cât și pe cealaltă prezintă incizii adânci orizontale. Inciziile sunt dispuse paralel, însă pornesc din lateral, pentru ca în zona de centru să existe o discontinuitate de 2 mm. În zona mediană prezintă o proeminență rotundă ce sugerează prezența ombilicului. Fragmentul de statueta păstrează doar trunchiul de la bazin până la umeri, făcând parte dintr-o statueta de dimensiuni mari, păstrându-se în această formă cam 1/4. În secțiune este ușor elipsoidală. Dimensiunile păstrate: L = 4,7 cm, l = 2,7 cm, gr. = 0,7 cm;

Corn de taur din lut ars, descoperit la m15/-0,70 m, păstrat de la bucraniu spre vârf. Are diametrul, în apropiere de bucraniu, de 1,7 cm și lungimea de 3 cm.

Arme și unelte

Vârf de săgeată confecționată dintr-o așchie de silex de Prut de culoare neagră. Piesa a fost desprinsă prin tehnica percuției, fiind vizibile urmele de clivare pe partea dorsală și ventrală. Talonul a fost distrus, însă păstrează parțial bulbul de percuție. Are rețușe pe laturi până la talon, iar vârful este rețușat la partea activă în tehnica „în pojghiță”. Rețușele se pot vedea și pe partea ventrală, dar până la jumătatea piesei. Pe partea dorsală se poate remarca o desprindere lamelară plată, reminiscență de la o desprindere inițială din nucleu. Are 2,5 cm lungime și 1,2 cm lățime la bază;

Lamă cu urme de uzură, ruptă din vechime, din silex de Prut, de culoare cenușie, cu talonul neuniform și cu bulbul de percuție ușor vizibil. Are câteva pigmenții albicioase în zona central-superioară. Urmele de uzură sunt lizibile pe ambele laturi, însă pe partea ventrală poartă amprenta unei carene laterale. În secțiune apare aproximativ triunghiulară;

Toporaș din lemn silicifiat, de formă cvasidreptunghiulară descoperit la m10/0,75 m, cu l = 4,7 cm, l = 3,5 cm, gr. = 2,3 cm. Are laturile drepte, muchia fasonată ușor convexă, cu tăișul tocit, fiind preparat, datorită duriții, destul de mediocru;

Râșniță din gresie silicioasă, descoperită nu departe de vatra de foc, la m12 fiind de formă aproximativ dreptunghiulară, cu o ușoară albiere centrală. Are următoarele dimensiuni: L = 28 cm, l = 17 cm, gr. = 5 cm;

Râșniță de mână preistorică cu frecător

Nicovală din gresie cimentată, cu o rezistență bună, descoperită la m16//0,75 m, având următoarele dimensiuni: l = 30 cm, h = 17 cm, fiind de formă cvasipătrată.

Pe ansamblu, în perimetrul secțiunii S1/2013 s-au descoperit o vatră de foc, numeroase fragmente de vase ceramice de diverse mărimi, unele de provizii cu pereții groși chiar de peste 1-2 cm, cu angobă ce are amprentate, înainte de ardere, degetele olarilor preistorici, fragmente cu pictură policromă (alb cu roșu, ciocolatiu, negru), fragmente de la vase de tip boran, vase-amfore, vase suport, vase fructieră, ulcele tronconice sau ușor fusiforme ș.a.

Bibliografie:

Violeta Bazarciuc, *Săpăturile arheologice din punctul Lohan „Vadul Teilor”*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, nr. 1, 1978, p. 3-8.

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră în eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Ed. Lumen, Iași, 2005.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Ed. Lumen, Iași, 2008.

VASLUI – 1475, CEA MAI MARE VICTORIE ROMÂNEASCĂ (2)

- urmare din pagina 1 -

Maria Magdalena Szekely și Ștefan S. Gorovei analizează pertinent drumul lui Soliman și au puncte de vedere uneori diferite. Mai întâi, afirmă că nu există certitudini privind calea urmată de Soliman din Albania până în Moldova. S-a presupus că Soliman, împreună cu cei 30.000 de călăreți, care au fost cu el la asediul cetății Skoder (Scutari), ar fi trecut Dunărea în octombrie 1474 pe la Vidin, iar după altă ipoteză și-ar fi împărțit armata în două corpuri care au forțat fluviul prin vadurile de la Vidin-Calafat și Silistra-Călărași. Această ipoteză se bazează pe relatarea lui Angiolello, trezorierul sultanului, conform căruia în punctele amintite se găseau luntre mari, care puteau transporta câte 14 cai deodată. După autorii noștri sunt inexplicabile atât împărțirea armatei în două corpuri, cât și stabilirea unor puncte de îmbarcare atât de îndepărtate unele de altele. După o relatare germană contemporană, trupele otomane au călătorit timp de trei săptămâni pe Dunăre. Este deci mai credibil că turcii s-au îmbarcat în marile luntre la Vidin, pe malul turcesc, și au debarcat la Silistra (sau Călărași?). Acolo s-au reunit cu oștile turcești ale beilor din preajma Dunării și cu cei 17.000 de munteni despre al căror domnitor Ștefan spune că a venit asupra sa cu toată puterea lui, dar nu îi dă numele. Trecând în revistă mai multe relatări contemporane, acestea converg spre concluzia că ar fi vorba de Radu cel Frumos. Neclar rămâne rolul jucat de ostașii munteni, combatanți sau auxiliari, însărcinați cu lucrări genistice („Princeps...”, p. 108-111).

În privința pregătirilor de luptă ale lui Ștefan cel Mare s-a scris mai puțin. O schițare a acestora o face colonelul Vasile Popovici în lucrarea sa „Bătălia de la Racova Vaslui”, tipărită la Vaslui în 1939 și 1942. După el, cavaleria moldovenească a primit ordin ca „împreună cu Țepeluș vodă și ungurii pe care-i avea în ajutor să oprească cât mai mult pe turci la Siret, să realizeze cum am spune în termeni militari moderni, o luptă de întârziere. A urmat o manevră de retragere pe traseul Valea Siretului – Valea Bârladului – Vaslui. În retragere a fost distrus tot ce nu a putut fi transportat și care ar fi putut servi într-o formă sau alta dușmanului. Vom urma în continuare pe colonelul Popovici, redând viziunea sa asupra modului în care Ștefan și-a organizat pozițiile de luptă. Ele aveau în vedere drumul care ducea spre Iași și au constat în utilizarea la maximum a avantajelor oferite de teren, respectiv dealurile înalte și pădurile aproape de neștrăbătut. După autorul nostru, pe lângă aceste caracteristici ale zonei, Ștefan ar fi ales locul bătăliei și fiindcă moșia și târgul Vasluiului erau proprietatea sa. Deschiderea văii Bârladului fiind doar de doi kilometri, numeroasa armată turcă nu avea cum să manevreze eficient. Pădurile seculare, pe lângă faptul că permiteau organizarea unor atacuri surpriză, constituiau un refugiu sigur în caz de înfrângere. Militar fiind, autorul folosește termeni de specialitate: „La sud de Vaslui, a organizat o linie puternică de rezistență compusă dintr-un centru pe dealul Paiului, cota 267, unde era reședintele acestei fortificații care poartă și azi numele de Dealul Cetățuia”. În 1939, când a apărut prima ediție a lucrării, încă se distingeau bine două rânduri de șanțuri de câte 10 m lățime, în jurul cotei 267, acolo aflându-se și urmele unui tunel, care ar fi trebuit folosit în caz de retragere. „Acest centru de rezistență trebuia să servească drept pivot al întregii sale apărări și să ajute la nevoie retragerea forțelor sale principale către vest, pe Valea Racovei, în caz de eșec” (Popovici, p. 11). Pe lângă lucrările genistice, dealul era întărit cu 10 piese de artilerie, care trebuiau să execute câte 7 lovituri. Alte două centre de rezistență erau amplasate unul pe Valea Bârladului, care flanca drumul dinspre sud, altul pe dealul Muntenilor, acesta barând drumul dinspre sud, întărit și el cu 10 tunuri (puști), care și ele urmau să execute câte 7 lovituri. În fața liniei principale de rezistență se afla și una mai slabă, cu avantporturi pe dealurile Zuruitoarea și Timoftei (cota

199) și având, desigur, un rol de întârziere. Dar și în spatele liniei principale erau stabilite puncte de rezistență, Ștefan gândindu-se cu seriozitate la posibilitatea unei înfrângerii. De data aceasta era vorba de Curțile Domnești, înconjurate de ziduri și de botul dealului Reditu, apoi de dealurile de la Poienești și Hârșoveni, pe Valea Racovei, pe unde era planificată o eventuală retragere. Colonelul Popovici ne descrie amănunțit cum erau realizate lucrările genistice: „Întăriturile constau din niște șanțuri adânci în pământ, cu parapetele căptușite cu copaci, ca bărnele de la casele de munte; dinapoia acestor parapete trăgeau arcașii. În fața șanțurilor erau copaci tăiați ca abatiză. Acești copaci la început mascau pozițiile, dar erau tăiați astfel că abia se țineau în picioare, putând fi răsturnați ușor, când serveau de obstacol în calea invadatorului” (Popovici, p. 12).

La punctele de vedere ale colonelului Popovici aș adăuga posibilitatea ca Ștefan, tot în sensul întârzierii atacului de la Vaslui, să fi gândit o rezistență mai importantă, dar nu decisivă, la Bârlad. Aici a fost ridicată „Cetatea de pământ”, cu o existență efemeră și al cărei rol în contextul luptelor cu turcii rămâne neclar. Artileria, și nu numai, era deservită de mercenari germani, cu cuirase de meral, adică blindate. De aici doi termeni, foarte depărtați în timp, dar având aceeași rădăcină: oștenii moldoveni numiți „panțari”, după ce adoptaseră înzestrarea de apărare a germanilor, și ... tancurile Panzer, din ultimul război mondial. Pe parcursul acestuia, mareșalul Antonescu ordonase artileriei să execute tot câte 7 lovituri de tun, așa cum ordonase cu sute de ani înainte Ștefan cel Mare.

Generalul Ioan Cupșa ia și el în considerație faptul că Ștefan avusese în vedere și posibilitatea ca Soliman să se încapățâneze și să continue drumul pe Valea Siretului. În acest caz, garnizoana Romanului l-ar fi ținut în loc, iar de la Vaslui, trupele de aici s-ar fi deplasat rapid pentru o nimicitoare lovitură pe flanc. Vasluiul mai prezenta și avantajul unei poziții centrale care permitea „manevre pe direcții interioare, în cazul unui atac al tătarilor. Descrierea lucrărilor genistice și a avantajelor terenului este aceeași ca la colonelul Popovici, în plus insistă asupra terenurilor mlăștinoase, a căror configurație era cunoscută doar de localnici, se subliniază faptul că înălțimea dealurilor putea ascunde manevrele moldovenilor, călăreții acestora devenind pedestrași, după cerințele momentului (Cupșa, p. 44).

Necesitatea dramatică, dureroasă, de a pusti pământul în calea dușmanului este evocată și de Nicolae Iorga în imagini artistice, citând și celebra Scrisoare de la Buda: „Ștefan a luat măsuri cu ai săi ca pe drumul pe care aveau să înainteze turcii, toți s-au ascuns, atât oamenii cât și caii, și tot ce nu s-a putut ascunde, a trebuit să ardă, fiecare propria casă. Astfel prin așa ardere și prin fugă, i-a cuprins pe turci și pe cai o mare foamă”. La fel, și la Grigore Ureche: „Că întâu a fost învățatu de au părjollitu iarba pretutindenea, de au slăbit caii turcilor cei gingași”. În privința efectivelor angajate, există relatări diferențiate, în funcție de poziția pe care se aflau autorii lor față de evenimentele în desfășurare. Oricum, după coroborarea obiectivă a izvoarelor, majoritatea istoricilor consideră că turcii au fost în număr de 120.000, iar aliații lor munteni au fost în număr de 17.000. Mai rămân totuși neclarități, în sensul includerii sau nu în oastea otomană a celor 20.000 de salahori bulgari și dacă cei 17.000 de munteni au participat la luptă. Oștile lui Ștefan cel Mare cuprindeau, după propria-i mărturisire și după majoritatea izvoarelor, 40.000 de moldoveni (12.000 din oastea mică, până la 40.000, țărani și târgoveți mobilizați), 5.000 de secui, 1.800 de unguri și posibile detașamente poloneze cuprinzând 2.000 de ostași, prezență contestată de mulți istorici.

BĂTĂLIA DE LA VASLUI. „Letopisețul anonim al Moldovei”, inclus în volumul „Cronici slavo-române”, este izvorul principal al celorlalți cronicari pentru descrierea bătăliei de la Vaslui: „În anul 6983 (1475) ianuarie 10, marți, a fost război la Vaslui cu puterile turcești și au biruit atunci Ștefan voievod și le-a dat Dumnezeu acele limbi necredincioase în ascuțișul săbiei, și au căzut atunci mulțime mare fără număr și au fost prinși vii mulți fără număr, care de asemenea au fost tăiați, ci numai pe unul l-a lăsat viu, pe fiul lui Sac(Isac)-pașa. Și steagurile lor și cu schiptrele cele mari au fost luate, mai mult de 40 de schiptre. Și s-a întors Ștefan voievod cu toți oștenii săi ca un purtător de biruință în cetatea sa de scaun a Sucevei. Și a fost atunci veselie între oameni și la toate domniile dimprejur și la toți creștinii dreptcredincioși, căci a biruit domnul limbile păgâne” („Cronici...”, p. 18). Interesant este că, dacă izvoarele românești sunt lapidare, asemenea celui citat mai sus, informațiile oferite de sursele străine sunt mult mai bogate.

Maria Magdalena Szekely și Ștefan S. Gorovei se opresc asupra acestora: „Pentru lupta din acea zi, izvorul absolut contemporan, cel mai frumos și mai bogat, rămâne o scrisoare trimisă din Buda (Offen) la 24 februarie 1745, cu amănunte comunicate de «un român care a fost în luptă». Informații mai puține, dar la fel de prețioase și interesante se află într-o altă scrisoare, plecată din Turda la 24 ianuarie” („Prințps...”, p. 112). Conform autorilor, din toate acestea rezultă că Ștefan cel Mare era înzestrat cu o deosebită gândire militară, atât în domeniul tacticii cât și al strategiei, ale cărei începuturi stau poate în legătură cu ucenicia sa în tinerețe pe lângă lăncu de Hunedoara. Autorul *Scrisorii* semnaleză și el, ca mulți alții, țara pârjolită în fața oștilor turcești, lipsa hranei în zonă, aprovizionarea foarte dificilă din Muntenia. De aici decizia lui Soliman de a trimite detașamente pentru aprovizionare, detașate din corpul principal de oștiri. Ștefan a realizat ghidarea pe nesimțite a dușmanilor, pe valea strămtă și norioasă a Vasluiului, într-o zonă care, așa cum s-a subliniat de nenumărate ori, împiedica largă desfășurare a forțelor turcești. Ceța de pe 10 ianuarie, foarte deasă, vremea fiind anormal de caldă pentru acea perioadă, a împiedicat aproape complet vizibilitatea. Turcii nu erau vizibili, dar zgomotele puternice pe care le făceau sugerau convingător existența unui număr imens de inamici. Scrisoarea de la Buda prezintă aici un moment cu totul tulburător, reluat sub o formă sau alta în mai multe scrieri. Ștefan ar fi avut un moment de slăbiciune, în termeni moderni ar fi avut un atac de panică. Boierii din jur au îngenunchiat și unul dintre ei i-a spus: „Doamne, nu te tulbura, căci îți vom sta astăzi credincios alături și Dumnezeu Stăpânul ne va ajuta”. Această stare unică a lui Ștefan îl face mai uman în sufletele noastre, așa cum devine uman Iisus Hristos, când într-un moment asemănător rostește: „Eli, Eli, lama sabachtani” – Doamne, Dumnezeule, pentru ce m-ai părăsit.

Dar acel moment trece cu repeziciune și Ștefan este din nou stăpân pe el. Primul corp de armată care intră în luptă, constituit în primul rând din secui, la care s-au adăugat și moldovenii, este copleșit de numărul dușmanilor. Un mare număr dintre ei sunt uciși și pentru dușmani pare a bate vântul biruinței. După ce artileriștii își fac datoria – ca un fel de pregătire de artilerie în războaiele moderne – intră în luptă însuși Ștefan și corpul de elită format din boieri și slujitorii lor. Luptele cele mai înverșunate se desfășoară pe un pod și în împrejurimile acestuia, un „pod înalt” între două dealuri, de unde s-a creat mai târziu confuzia cu un alt „pod înalt”, cel de la Căntălărești, de aici disputele din jurul locului unde s-a desfășurat bătălia, asupra cărora vom reveni în final. Tunurile și alte piese de artilerie specifice timpului intră în acțiune cu mare eficiență, în condițiile excesivei concentrări umane a inamicului pe câmpul de luptă foarte strâmt. Urmează un pasaj semnificativ, în care Maria Magdalena Szekely și Ștefan S. Gorovei creează un tablou plin de mișcare, pornind și de la relatările lui Samseddin Ahmed bin Suleiman Kemal pașa-zade, tablou pe care îl redăm în întregime, într-un lung citat: „Cele două oști numeroase au stat o vreme, luptându-se pe locul de bătălie. Gazii s-au învârtit pe acolo ca ogarii (caii) lor, dar au văzut că ei (moldovenii) nu ies din pădure. Atunci un buluc dintre ei (dintre turci) format din ostași bravi și pentru al căror suflet bătălia era o plăcere, potrivitându-se lui Mihaloglu Ali bei și punându-și capul în primejdie, s-au ajutat

unii pe alții și s-au năpustit asupra oștii ghiaurilor. Dar și oastea ghiaurilor răi din fire, care era cât un ocean de întinsă, punându-se în mișcare ca un uragan sau ca un vânt puternic, aducător de nenorociri, a aruncat cu vântul orgoliului său butoiul și l-a împins spre mal pe un val. „Butoiul” – grosul armatei otomane – nu mai putea fi oprit în această retragere rapidă. «Părăsind lupta și măcelul, au fugit astfel încât nici nu s-au mai uitat îndărăt. Nici nu era chip. Ei s-au călcat în picioare unii pe alții, ca niște turme de oi și nici cei viteji și bravi nu au mai putut găsi cale să mai lupte. Suleiman pașa nu a mai putut să-i strângă într-alt loc pe ostașii aceia care se împrăștiau. Oricât de mult s-a străduit și oricât de multe eforturi a depus, el nu a putut totuși să-și închege și să-și rânduiască alaiul». Din scrisorile contemporane amintite anterior, rezultă că bătălia, deși decisă ca rezultat de pe 10 ianuarie, a mai continuat două-trei zile. În legătură cu cei doi principii munteni, prezenți la Vaslui, relatările sunt diferite și destul de contradictorii. Autorii înclină spre cele pozitive. Laiotă ar fi opus turcilor rezistență într-o fortăreață apoi i-ar fi atacat, iar Radu cel Frumos, deși i-a însoțit pe turci la Vaslui, nu ar fi participat la luptă. După scrisoarea de la Buda, peste 40.000 de turci au murit în bătălie, uciși în lupte, înecați în mlaștini, în Siret sau în Dunăre. Tot aici este redat un dialog cu valoare literară pe lângă cea documentară, pare desprins dintr-o piesă de teatru. Ștefan luase patru mii de prizoneri și urma să-i execute. Având în vedere că unii dintre aceștia aveau ranguri înalte și mari posibilități materiale, este îndemnat să-i elibereze în schimbul unor potențiale imense sume de bani. Ștefan dă un răspuns memorabil: „Dacă au atâția bani ce-au căutat în țara mea?”, ducându-și până la capăt cele hotărâte.

Generalul Ioan Cupșa insistă asupra stării de spirit din ce în ce mai proaste a turcilor, subliniind greutatea marșului care i-a adus la Vaslui, citându-l pe cronicarul turc Mehmed Neșri: „Beilergbeilul Hadâm, luând oaste de Rumelia (partea europeană a Imperiului otoman), a trecut în Moldova. Acel afurisit (Ștefan cel Mare) venind pe neașteptate și hărțuind oastea islamică i-a atacat (pe turci) când aceștia umblau ca niște străini cu ochii legați. Mulți musulmani au murit ca niște martiri și mulți dintre ai au fost prinși” („Cronici turcești”, I, p. 127). În avangardă mergeau spahii (cavaleriști), urmau ienicerii în mijlocul cărora se găsea Soliman, apoi azapii (infanteriști), în coada coloanei artileria și auxiliarii akingii. Datorită lipsei de vizibilitate s-au pomenit brusc în fața pozițiilor moldovenești și, încercând să se desfășoare, au părăsit drumul și au intrat în mlaștină. Pedestimea care venea din urmă s-a amestecat cu cavaleria și a făcut imposibilă aplicarea tacticii obișnuite a turcilor: atacuri ale cavaleriei pe flancuri și atac frontal al infanteriei pe centru. Pe lângă acestea, în față se afla unul dintre șanțurile pe care le amintea colonelul Popovici, dublat de un val de pământ din spatele căruia trăgeau arcașii moldovenii și erau puse în funcțiune mici piese de artilerie. Șanțul este forțat după ce a fost umplut în bună parte cu trupurile turcilor uciși, și de data aceasta fiind considerați martiri de cronicarii turci. Urmează trecerea peste valul de pământ, ceea ce duce la o încălețare dramatică. Turcii vin valuri după valuri, iar secuii și moldovenii aflați în prima linie sunt siliți să se replieze cu pierderi foarte mari în linia a doua. Aici, moldovenii opun o rezistență și mai îndârjită, turcii sunt aproape de epuizare, dar, sporindu-și numărul, devin tot mai amenințători, și linia a doua este în pericol. În acest moment culminant, Ștefan, care, aflat pe Coasta Muntenilor, urmărea totul cu multă atenție, consideră că este timpul ca rezervele sale, în frunte cu el însuși, să intervină în luptă. Autorul îl citează în acest context pe Jan Dlugosz: „Toate rândurile dintâi, în care se aflau și secuii în frunte, fiind distruse, pericolul ar fi devenit foarte mare dacă nu s-ar fi aruncat Ștefan însuși în linia de luptă a turcilor. Acum are loc și episodul larg cunoscut al derutării inamicului de către un detașament de ambuscadă: „Și Ștefan vodă trimisă puștii oameni preste lunca Bârladului, ca să-i amăgească cu bucime și cu trâmbiți, dându semnu de războiu, atuncea oastea turcească întorcându-se la glasul buciimelor și împiedicându-i și apa și lunca și negura acoperindu-i, tăindu lunca și sfărâmându, ca să treacă la glasul buciimilor. În acel moment, spune scrisoarea de la Buda, s-au descărcat și cele 20 de tunuri, ceea ce, împreună cu strigătele răniților, amplificate de pădure, a dus la o atmosferă generală de haos. Infanteria moldovenească, aflată până atunci în

defensivă, trece la atac, secuii efectuează o mișcare de învăluire pe flancul stâng și, în limbaj militar, generalul Cupșa conchide: „Manevra pe direcții convergente a avut drept efect încercuirea forțelor principale ale inamicului, care apoi au fost lovite din toate părțile și nimicite” (Cupșa, p. 51). Grigore Ureche descrie acest episod decisiv astfel: „Iară Ștefan vodă, dindărăt cu oaste tocmită i-au lovit jioi, ghenarie 10 zile, unde nici era loc de a-și tocmită oastea, nici de a se îndereptare, ci așa ei în de sine tăindu-se, mulți periră, mulți prinși de pedestreime au fost. Ce și pre aceia pre toți i-au tăiat, unde apoi măgle de cei morți au strâns și mulți pași și sanglaci au pierit și pușcile le-au dobândit și steaguri mai mult de 100 au luat” (p. 92). Tot acest cronicar al măreției lui Ștefan descrie retragerea resturilor armatei turcești, care s-au adunat „unde purcede apa Similii în ținutul Tutovii. Acolo au dat laudă lui Dumnezeu în legea lor, c-au scăpat și au ieșit la lume. Iară Ștefan vodă pornitu-s-au după dâșșii, cu ai săi moldoveni și cu 2000 oaste leșească, de i-au fost înragiutoriu și i-au gonit pe turci până i-au trecut la Iovănești unde se pomenește și astăzi Vadul Turcilor” (p. 92). În încheierea capitoului, Ioan Cupșa îl citează din nou pe Kemal-pașa-Zade, după I. Ursu („Ștefan cel Mare”, București, 1925, p. 95): „când călăreții, venind iute ca vântul și cu iuțea unui torent s-au îngrămădit în groapa aceea (vadul de la Iovănești), cei care au dat primii peste ea au rămas împotmoliți, devenind astfel punte pentru cei care au sărit după ei. Cetele care veneau unele peste altele s-au răvășit ca valurile. În groapa aceea s-au împotmolit cailor multor mii de oameni și picioarele multor trupuri rămânând astfel în mlaștina morții. După ei au venit dușmanii, și trântindu-i și pe cei care nu căzuseră încă de pe calul vieții, le-au luat capul și cămășile”.

Să vedem cum ne prezintă bătălia un alt militar, colonelul Popovici, căruia îi dăm din nou cuvântul. Un detașament de acoperire, în care se afla și Țepeluș, pretendent la tronul Munteniei, intră mai întâi în luptă cu turcii în sudul Moldovei și execută apoi o manevră de retragere, atrăgând astfel inamicul pe Valea Bârladului, la Vaslui. Avangarda turcă ia contact cu prima linie de rezistență de pe dealurile Munteni sau Zuruitoare, luptătorii de aici fiind moldoveni și transilvăneni, având între altele și arme de foc portative, încă o noutate în Europa. O rezervă de transilvăneni (autorul declară că nu vrea să folosească termenul secui), ce forma masa de manevră a acestei linii, se afla pe dealul Secuia, pentru a ataca din flanc și din spate, deci linia de rezistență era ruptă. Dealul Paiului, mamelonul pe de Valea Bârladului și dealul Munteni, formau principala linie de rezistență. Postul de comandă a lui Ștefan era situat pe dealul Morii, la cota 219, având în apropiere rezerva generală, concentrată la Rediul lui Vodă. După ce amintește, citându-l pe Dlugosz, modul în care Ștefan a intrat în luptă la momentul oportun, colonelul Popovici citează pe larg scrisoarea de la Buda: „Și-a luat pe cei mai buni servitori și a stat la o parte cu ei și a trimis restul armatei la luptă, căci moldovenii erau pedestrași. Dacă însă el a stat deoparte, a făcut-o pentru ca ceilalți să nu fugă. Căci de ce ar fi început mai întâi el lupta? Dacă ar fi fost înfrânți, atunci lupta și toată țara ar fi fost pierdută. Unde este bătut păstorul, turma se împrăștie”. Este descrisă din nou diversiunea lui Ștefan, fără buciume și trompete, în schimb se vorbește de ruperea unui dig care a înecat mii de turci. În acest timp începe și tirul artileriei, combinat cu atacuri din flanc și din spate. După intervenția lui Ștefan în fruntea curtenilor săi, zdrobirea turcilor este iminentă. Momentul este descris și în scrisoarea de la Buda: „Atunci s-au descărcat tunurile în turci, care erau într-o strâmtoare și nu puteau să fugă și transilvănenii au atacat din spate o aripă a turcilor și Ștefan n-a fost cu ei, căci a atacat cu ostașii săi și cu tunurile în așa chip și prin astfel de împușcături și măceluri, i-a silit pe turci să se întoarcă, să fugă”. Acest citat este întărit de unul din Dlugosz: „Pericolul ar fi devenit foarte mare dacă nu s-ar fi aruncat Ștefan însuși în linia de luptă a turcilor. Decisivă luptă a avut loc în după amiaza aceleiași zile de marți 10 ianuarie 1475. În cele două zile următoare a avut loc urmărirea, operație executată de călărașii moldoveni, care erau călăreți desăvârșiți și aveau cai iuți, contribuind astfel la completarea dezastrului”. Ambele izvoare descriu pierderile suferite de turci în fuga lor spre Dunăre. Prezentarea bătăliei se încheie cu lista marilor boieri căzuți la Vaslui în 1475 după un pomelnic de la mănăstirea Bistrița

și comunicat de profesorul C. Cihodaru, pe atunci la Vaslui: „Cești boieri în război de turci au peritu: Toma stolnicul, Petru Mărgelat, Ușarul Duma, Sima Hrană, Șteful Corni, Petru Iachimovici, Toma Coruleanu, stolnicul Cârstea Știrbul, Petre Iezereanu, Ivan Ciocârlie și Jurj Tudora. Unii au pierit cu întreaga lor familie, ca aceea a lui Ion, cu femeia sa Iliana și feciorii săi. Dumnezeu să-i odihnească în pace!”.

Nicolae Grigoraș consideră și el că Ștefan constituise o puternică linie de apărare între dealul Cetatea Chițoc, gura Muntenii de Jos, gura pâraului Valea Dumbravei, Dealul Micelina, Dealul Bârladului și Dealul Brodoc. N. Grigoraș mai menționează și scrisoarea adresată de Ștefan cel Mare papei Sixt al IV-lea în noiembrie 1474, când era clară dezlănțuirea războiului, din care citează: „suntem gata, cu tot sufletul și cu toată puterea pe care ne-a dat-o Dumnezeu să luptăm pentru Creștinătate cu toate puterile noastre... Rugăm pe Sfinția Voastră ca împreună cu ceilalți regi și principii să orânduiască în așa fel ca să nu ne luptăm singuri” (p. 120). Autorul mai insistă și asupra ceții care îi împiedica și pe moldoveni și pe turci să se vadă unii pe alții. Descrierea ostilităților nu se deosebește de celelalte întânite până acum, afară de încercarea lui Soliman de a întrerupe luptele pentru ziua de 10 ianuarie, urmând să le reia de pe alte poziții, încercare nereușită datorită panicii care cuprinsese întreaga armată otomană. Unele aspecte noi le descoperim însă din larga citare a cronicilor turcești, pe care o face Nicolae Grigoraș. Mai întâi cunoscutul Kemal pașa Zade, care susține că Ștefan avea o oștire foarte numeroasă, că dăduse fiecărui ostaș armele potrivite, încât își preschimbă oastea într-un munte de oțel. Tot el face observații judicioase asupra imposibilității turcilor de a executa manevrele necesare datorită pădurilor de care erau înconjurați în Moldova. În continuare, un larg citat din Nicolae Grigoraș, care la rândul său citează mai mulți cronicari turci, unii încercând să justifice înfrângerea de la Vaslui: „Cronicarul Saladeddin a scris că în această luptă a fost un măcel grozav «între ostașii turci și puțin a lipsit să nu fie cu toții tăiați în bucăți și numai cu mare greutate Suleyman pașa și-a salvat viața prin fugă». Alt cronicar turc, Nesri, a scris următoarele: «a făcut (Ștefan cel Mare) mulți martiri și mulți au rămas prizonieri». Numeroși ostași turci «au fost uciși de români sau s-au înecat în Dunăre». O cronică turcă – anonimă – căutând să explice înfrângerea oștirii trimise de sultanul Mohamed al II-lea împotriva Moldovei, afirmă că s-a datorat oboselii, deoarece suportase mai înainte o campanie epuizantă, iar în Moldova era «o iarnă foarte grea», ceea ce nu corespunde deloc adevărului. Potrivit acestei cronici, oastea turcă n-a putut face față celei moldovenești «și din cauza gerului a suferit o înfrângere»” (p. 120).

Manole Neagoe afirmă că nu avem nici o descriere amănunțită a bătăliei de la Vaslui, avem însă suficiente elemente răspândite în scrieri contemporane evenimentelor care permit realizarea unei reconstituiri. Cităm, în continuare: „În afara unei scurte relatări a cronicii interne, toate celelalte sunt: polone, ungare, turcești, germane. Facem această mențiune deoarece amploarea unora dintre bătăliile lui Ștefan cel Mare depășește cu mult atât ca efective, cât și ca rezultat bătăliile celebre din secolul al XV-lea, care s-au purtat în Occident. De aceea, unii istorici străini se îndoiesc sau nu pun teame pe afirmațiile istoriografiei noastre, considerându-le exagerări, pornite dintr-un sentiment firesc de exaltare a eroismului național” (Neagoe, p. 71). Ca o primă observație originală asupra bătăliei de la Vaslui, Manole Neagoe demonstrează că armata otomană nu avea de ce să fie epuizată fizic atunci când a sosit în Moldova, deoarece, dintr-un simplu calcul, reiese că mărșăluise prin Muntenia 10 km pe zi. Observația de mai sus, în legătură cu Manole Neagoe, am mai semnalat-o în alt context.

Practic, de la un autor la altul, desfășurarea bătăliei de la Vaslui, sau Podu Înalt, sau Racova, este în general aceeași, dar în orice descriere rolul personal al lui Ștefan rămâne capital. O neclaritate la fel de generală este cea referitoare la domniile Munteniei implicați în luptele moldovenilor cu turcii. Aici păreri sunt diferite, iar cei trei citați mereu - Radu cel Frumos, Laiotă Basarab, Țepeluș. Subiectivitatea își spune aici cuvântul, se încearcă un fel de reabilitare, din bune intenții.

URMĂRI ȘI ECOURI. Maria Magdalena Szekely și Ștefan Gorovei consemnează drept prime reacții după victoria de la Vaslui

pe cea a autorului anonim al scrisorii de la Buda: „Niciodată un comandant (Soliman) nu a fost în așa chip înfrânt” și a sultanei Mara, care considera că niciodată armatele turcești nu au suferit o asemenea înfrângere. S-a mai considerat că victoria lui Ștefan a fost un miracol divin, înfăptuit prin mâna oamenilor. „Dumnezeu a dat voievodului Moldovei biruință”. După cum am mai văzut când am prezentat caracterul lui Ștefan, acesta interzice pur și simplu să i se aducă laude după bătălia de la Vaslui, ele se cuvin „numai lui Dumnezeu Atotputernicul, izvorul bunătăților”. Aceste reacții ale domnitorului sunt confirmate de cronica lui Jan Dlugosz: „Nu s-a îngâmfat Ștefan în urma acestei biruințe, ci a postit patru zile cu apă și cu pâine. Și a dat porunci în țara întreagă să nu cuteze cineva să-i atribuie lui acea biruință, ci numai lui Dumnezeu, cu toate că știau toți că învingerea din ziua aceea numai lui i se datorează” (apud „Princeps...”, p. 118). Aceste reacții emoționale, considerate de autorii menționați ca fiind de o sinceritate deplină, ar putea avea în plus și o altă motivație. Niciun izvor nu consemnează pierderile omenești și cuantumul distrugerilor provocate de invazia otomană. Oricât de mult s-a îngrijit Ștefan ca viețile locuitorilor să fie cruțate, ferindu-i de traseul pe care el însuși l-a impus invadatorilor, jertfele umane și materiale nu au putut fi evitate. Dintre combatanți, cel mai mult au avut de suferit țărani, cei mai numeroși în oștire, dar cei mai slab înarmați, lipsiți de platoșe sau de scuturi de metal. Aceștia nu au mai fost înscrși în „Pomelnicul mănăstirii Bistrița” pe care l-am citat deja.

Să continuăm cu câteva consemnări din epocă, semnalate în bună parte de Constantin Giurescu. „Foarte puțini turci și-au putut găsi mântuirea prin fugă, căci chiar și aceia care au fugit și au ajuns până la Dunăre, au fost sau uciși acolo de moldoveni, care aveau cai mai iuți, sau au fost înecați în valuri. Aproape pe toți prizonierii turci, afară de cei mai de frunte, i-a tras în țepă. Cadavrele celor uciși le-a ars, iar câteva grămezi cu oasele lor se văd până astăzi și sunt mărturie eternă a unei victorii atât de însemnate... Toată oastea lui s-a îmbogățit foarte tare din prada luată de la turci, aur, argint, purpură, cât și alte obiecte prețioase” (Jan Dlugosz). Tot Jan Dlugosz, unul dintre marii istorici medievali, și poate cel mai obiectiv dintre toți, semnalează o situație cu totul anormală în raporturile dintre Matei Corvin și Ștefan cel Mare: „Matei Corvin trăgând de partea sa toată marea acestui triumf, și atribuindu-și-l sieși, scrie papei și împăratului, scrise și celorlalți principii și regi ai pământului, cu trufașă mândrie, că a strivit o puternică oștire a turcilor cu armata sa al cărei comandant este Ștefan. Și a făcut aceasta din obișnuita și neobrăzată sa deșertăciune cu gândul să câștige pentru sine meritele altora”. Din nefericire, Matei Corvin nu s-a mărginit la „deșertăciunea” laudelor de sine. Papa Sixt al IV-lea strânsese o sumă de bani donată de principii europeni, în vederea susținerii luptei antiotomane. Suma respectivă trebuia să-i revină

lui Ștefan în urma strălucitei victorii de la Vaslui. Ea a fost remisă lui Matei Corvin, care urma să o transmită mai departe „căpitanului” său, ceea ce nu s-a mai întâmplat. Această necinstită răstălmăcire este validată de papa Sixt al IV-lea care, în mod firesc, nu putea să aibă la îndemână toate informațiile necesare. În lumina viziunii false care îi fusese prezentată, el îi scrie lui Matei Corvin: „acum, de curând, am aflat de acea izbândă, pe care deunăzi, iubitul meu, nobilul bărbat Ștefan, voievodul Moldovei, a dobândit-o asupra turcilor, nu mică laudă și glorie ai câștigat, căci cu sprijinul supușilor tăi și prin lucrarea lor și prin oblăduirea Înălțimii Tale Regești, acel Ștefan pricinui turcilor fățarnici cumplită înfrângere și ruină și luă prăzi bogate și prinși și nu mică parte, după cum am auzit, a trimis Înălțimii Tale”. Exista însă cineva care cunoștea foarte bine întregul adevăr și care fusese la fața locului, la Vaslui, înainte și după desfășurarea evenimentelor. Este vorba de Paolo Ognibene, albanezul devenit italian, cel pe care l-am mai amintit, ca un călător neobosit, purtător de solii între turcomanul stăpânitor în Persia Uzun Hasan, Ștefan al Moldovei aflat la Vaslui, dogii Veneției și papa de la Roma. I se spune, pe drept cuvânt, „Înțeleptul cetățean și ambasador Paolo Ognibene”. La 6 martie 1475, în drum spre Roma, acesta se oprește la Veneția, unde va face o audiere la Senat, consemnată într-un proces verbal. În cuprinsul acestuia, citim, între altele: „Trimis de voievod a venit la noi cu însărcinarea de a se înfățișa mai târziu la Sfântul Scaun Apostolic apre a arăta gândul și năzuința acestui voievod decât care mai smerit și mai cucernic, neclintit și neînfricat în fața dușmanului nu se poate a fi”, apoi „Sus-numitul Paolo a fost primul crainic și vestitor al biruinței acelui domnitor contra turcilor, care veste a fost mai apoi întărită, pe mai multe căi”. Venețienii doresc de asemenea să-l sprijine pe Paolo Ognibene în demersurile sale pe lângă papa Sixt al IV-lea, demersuri cu care fusese însărcinat de Ștefan cel Mare: „să nu-l lase fără sprijin pe acest bărbat peste măsură de înflăcărat”, „nimic nu poate fi mai de folos cauzei creștine, decât a se arăta binevoitori cu pomenitul voievod”. Totodată Senatul redactează o scrisoare de răspuns la cea trimisă de Ștefan, cu reacțiile convenite la cele aflate despre bătălia de la Vaslui, în plus cele legate de vechea problemă a lui Ștefan, nevoia unui medic priceput care să-i vindece rana de la picior. Venețienii i se adresează astfel, cu deosebită prețuire: „De-ar avea ceilalți principii atâta cutezanță și vrere, ori de ați avea voi atâta putere și tărie, cât ar fi pe măsura măreției sufletului vostru”. Din păcate, răspunsul Papei de pe 31 martie 1475 este mai mult decât dezamăgitor în raport cu speranțele așteptate, el fiind în acel timp mai preocupat de soarta cavalerilor din Rhodos, pe care îi ajută cu subsidii, ca și pe unguri, pe nedrept, cum am văzut mai sus.

- VA URMA -

FRAGMENTE din PUBLICISTICA lui Mihai EMINESCU

„Libertatea adevărată și neatârnarea economică sunt două noțiuni identice. Și când vorbim de neatârnarea economică, înțelegem eliberarea continuă prin cultură și prin împrumutarea clasei celei mai numeroase și exclusiv productive, a clasei țăranilor...

Cine susține însă ca absolute și neînălăturabile, principii a căror aplicare ar fi echivalentă cu sacrificarea unui interes național, acela nu poate fi omul nostru”.

*

O nație care produce grâu, poate trăi foarte bine, nu zicem ba, dar niciodată nu va putea să-și îngăduie luxul națiilor industriale înaintate.

Neapărat, e absolut necesar să nu rămânem popor agricol, ci să devenim și noi nație industrială, măcar pentru trebuințele noastre; dar vezi, omul să învețe mai întâi carte și apoi să calce a popă, trebuie mai întâi să fii nație industrială și abia după aceea abia să ai legile și instituțiile națiilor industriale.”

Eminescu și rădăcinile ontologice ale expansionismului rusesc

- urmare din pagina 1 -

În zadar caută un popor în întinderi teritoriale, în cuceriri, în războaie ceea ce-i lipsește în chiar sufletul lui; sub nici o zonă din lume nu va găsi ceea ce Dumnezeu i-a refuzat sau mai bine zicând ceea ce Dumnezeu a voit ca să fie rezultatul muncii a multe generații dedate la lucru.¹

Deși uriașă ca întindere, comparativ cu Europa civilizată, Rusia e ca un Flămânzilă veșnic neostoit, mâncător de brazde de pământ, fără șansa de a se îndestula vreodată și a-și găsi liniștea, lăsându-și vecinii în pacea lor: „Căci stă oare destoinicia unei nații în vrun raport cu întinderea teritoriului pe care ea-l ocupă? / Mica Veneție era odată o putere mare europeană prin cultura ei intensivă, prin arte, prin industrie, prin judecata sănătoasă a aristocrației ei. Dar toate aceste condiții de mărire erau câștigate prin muncă îndelungată, deprinderea și priceperea se moșteneau apoi din neam în neam, încât chiar astăzi ciceronii venețieni au păstrat mai mult gust în judecarea tablourilor decum au mulți profesori de estetică.” Eminescu găsește alte exemple în Olanda și în Belgia, având prilejul să le judece nu cu ajutorul simplistei balanțe, ci tot cu al cântarului: „Un rol analog l-a avut Olanda în istorie, și astăzi încă sunt state mici care se bucură de-o înflorire extraordinară; pe un pământ de mică întindere se află mai multe averi decât în Rusia întreagă. Astfel suntem aproape siguri că în cumpăna economică Rusia, câtă-i de mare, trage mai ușor decât mica Belgie.”²

În spatele grandorii spațiale, Eminescu zărește *nimicul*: „De aceea ni se pare că din nefericire rușii sunt sub dominația unui deșert sufletesc, a unui urât care-i face să caute în cuceriri ceea ce n-au înlăuntrul lor. Nouă ni se pare că cercurile culte, în loc de a stăvili acest *horror vacui*, în loc de a-l împleni prin muncă și cultură, îl sumuță contra Europei, pe care o numesc îmbătrânită și enervată, coaptă pentru a cădea întreagă sub dominația rusească.” Eminescu vrea să remarcă că între inteligența rusească și clasa politică ori există o prăpastie, ori o regretabilă consimțire „ideologică”.

Din nefericire, strălucita inteligență din a doua jumătate a secolului al XIX-lea n-a reușit să europenizeze suficient Rusia, perioada sovietică fiind continuarea expansiunii deșertului sufletesc care a amenințat să se întindă peste toată Europa, resuscitând, pentru România vechile rapturi din Basarabia și Bucovina. Eminescu atrage atenția Europei că nu este ferită de primejdia asiatică: „Europa le pare astăzi în starea în care era Bizanțul la aparițiunea un[ui] neam asemenea mongolic, a turcilor. / În locul civilizației grece înflorit-au în Bizanț o cultură turcească? Deloc. Tocmai așa nu va înflori o cultură moscovită pe pământurile supuse rușilor, pentru că lipsește rădăcina subiectivă a unei asemenea culturi. În Rusia chiar miezul culturii e în Ingermanland și în cele trei provincii baltice, în mânele și capetele a poate două sute de mii de oameni de origine germană, pe când populațiile străvechi a acelor provincii, leții, livii, crevinii și cum [î]i mai cheamă, nu vor fi aflând cu mult mai sus decum îi va fi găsit episcopul Albrecht la a[nul] 1200.” Poetul, așadar, nu mai cade în capcana mult învățatului Dimitrie Cantemir să considere țarismul un alt tip de imperiu decât cel otoman.

Mimarea Europei occidentale, începând cu Petru I, n-a dus la o veritabilă aculturație, căci tendințele expansioniste s-au acutizat sub masca unui misionarism creștin: „Astfel misiunea istorică de care se face atâta vorbă nu-i o misiune care-și are originea în afară, ea e rezultatul unui gol sufletesc, a unei barbarii spoite cu frac și mănuși, a unui deșert care, de-ar stăpâni pământul, tot nu s-ar umple. / Cerul deasupra-l schimbi, nu sufletul, marea trecând-o.” Semnele deșertului sufletesc se arată în aceea că marea Rusie n-a dat, de timpuriu, un Rafael, un Beethoven, un Kant, încât „tocmai lipsa unor asemenea spirite de adâncă înțelepciune și de un adânc sentiment pentru bunurile ce înobilează omenirea este cauza acestui gol sufletesc care-și caută compensație în gloriile sângheroase și în cuceriri”.

Eminescu sugerează că nici gloriile rusești ale veacului său n-au ieșit din promiscuitatea semibarbariei, consimțind la expansiunea deșertului sufletesc al politicii oficiale. Deja în epocă românii erau scandalizați de comportamentul răsfățatului Alexandr Pușkin, care, primit cu ospitalitate în Basarabia, s-a dezis lamentabil prestigiul de intelectual al *libertății*, fiind considerat de unii *un Byron rus*. Pușkin, care are și azi un bust în parcul gloriilor din Chișinău, nu-i mai scotea pe basarabeni din „țigani”, „proști”, orașul fiind pentru el o Sodomă etc. Delicatul Vasile Alecsandri a fost consternat de șovinismul pușkinian, dându-i o replică pe măsură:

*Fiind mai negru ca țiganii,
Ce-ai tot cerșit la noi cu anii?
Tu, cel primit cu dor de sus,
Nici bogdaproste nu ne-ai spus.*

*Cu dar de pâine și de sare,
Cu vin din valea noastră mare
Te-am ospătat, dar tu în zori,
Râzând, te-ai scârnăvit în flori.*

*Apoi prin codri de milenii
Ai tot umblat, râzând alene,
Ei, vezi, atunci pun mâna-n foc:
Tu n-ai fost cal arab, ci porc!*

Din păcate nici un geniu ca Dostoievski n-a reușit să iasă din prostituția ideologică a șovinismului rusesc. Prozatorul basarabean Ion Iachim scria dezamăgit în cartea citată: „Șovinismul este o strașnică maladie în măduva intelectualilor ruși, o iarbă rea ce-a slobozit rădăcini adânci în inimile lor. Cu excepția a câtorva minți lucide (de exemplu filosoful Piotr Ceadaev, scriitorul și filosoful Alexandr Herțen, care a susținut moral răscoala polonezilor de la 1863-1864, poetul și publicistul Nicolai Ogariov), oamenii de cultură ruși, ca și generalii ruși, ca și politicienii ruși, sunt bolnavi de febra cuceririlor pământurilor străine, de aspirarea altor popoare.”³

Așa-zisa „cestiune orientală”, confirmă Eminescu, nu-i pentru Rusia decât poftă de deșertificare și a popoarelor răsăritene: „De mult, dar mai cu seamă de o sută cincizeci de ani încoace, ținta cuceririlor rusești sunt țările răsăritene ale

1 M. Eminescu, *Opere*, X, *Publicistică*. 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880. „*Timpul*”, Editura Academiei, București, 1989, pp. 73-74.

2 *Ibidem*, p. 74.

3 Ion Iachim, *O istorie a expansiunilor rusești*, ediția a treia revăzută și completată, Editura Pontos, Chișinău, 2009, p. 96.

Europei. Nu mai vorbim de cuvântul d-lui Aksakof, care vede întinzându-se panslavisul în miezul Europei, în țările coroanei habsburgice până la Marea Adriatică. C-un cuvânt în loc de-a desfășura activitatea înlăuntru, ochii vecinului nostru sunt pironiți cu flămângiune asupra Apusului, cercurile culte umplu golul sufletesc cu fantasmagoria unui imperiu care ar ajunge de la Sibir până sub zidurile Veneției și apoi mai departe... tot mai departe.⁴ Lăcomie care va trece intactă în visurile „revoluției mondiale” bolșevice, cum se va vedea. Chestiune de mistică mitologică, departe o orice creștinism, a prezis poetul, rușii făcând, din mistica unui presupus testament al lui Petru cel Mare, o misiune istorică: „Și această misiune tainică o împlinesc apoi diplomații și baionetele. Existe testamentul lui Petru cel Mare sau nu existe, el există în capetele a mii de oameni cari dau tonul în Rusia. / Războiul a fost declarat Porții pentru a elibera pe creștini – în formă – în fond însă pentru a cuceri întreg Imperiul otoman într-un mod care să poată fi înghițit, mai de voie, mai de nevoie, de Europa. După Turcia urmează Imperiul habsburgic, după dânsul cine mai știe. Scopul fictiv al războiului și scopul adevărat sunt diametral opuse.”⁵ De altfel, Rusia țarilor, chiar agonizând a înlocuit rapid motivația misionară a creștinismului pravoslavnic cu ideologia marxist-leninistă a „revoluției mondiale”. Sunt dovezi clare că, după înfrângerea Germaniei naziste, Stalin voia să pună stăpânire pe întreaga Europă. Și a ajuns, dejucându-i-se planurile, nu doar până în inima Imperiului Habsburgic, decedat, între timp, ci chiar până în cea a Germaniei. La 5 martie 1937, șeful Direcției politice a Armatei Roșii, Ian Homarnik, declarase: „Armata Roșie va considera misiunea bolșevică îndeplinită atunci când vom stăpâni globul pământesc.” De ce nu și universul întreg, cum zice, ironic, Eminescu? În cărțile sale, Viktor Suvorov⁶ arăta că Stalin nu a fost satisfăcut că pacea din 1945 nu i-a adus la picioare întreaga Europă, în pofida faptului că Franklin Delano Roosevelt fusese dispus să i-o ofere.

Este o eroare să se susțină că Rusia a importat doctrina comunismului de la Europa civilizată, chiar dacă acolo s-a cristalizat teoria marxistă, preluată însă pe calapod leninist și stalinist. La 1878, Eminescu simte că stafia despotismului comunist vine chiar din „deșertul sufletesc” care bântuie spațiul slav. La 6 august, comentând atentatul asupra generalului Mezenzov, șeful secțiunii a treia a înaltei poliții, Eminescu atrage atenția că generalul a fost, de fapt, victima tendințelor comuniste: „În Rusia, comunismul are o mulțime de adepți, și unora dintr-aceștia pare a fi căzut jertfă și generalul Metzentzow.”⁷

Dar profeții nu sunt niciodată ascultați. Iar întreaga lui strădanie de a deschide ochii măcar contemporanilor săi a eșuat. O spune el însuși, la 9 august 1878: „E o adevărată nenorocire de-a prevedea tot și de-a nu putea împiedica nimic. Tot ce s-a întâmplat în urmă am prevăzut și, încărcăți cu hulă și cu ocară din partea presei liberale, ne duceam păsul liniștiți,

știind că vremea ne va da dreptate și cuprinși de durerea că, puși afară din cercul vieții publice, nu putem mișca nici degetul cel mic pentru a opri dezastrul.”⁸ Așadar, Eminescu înțelege că în 1878 a fost pus afară din cercul vieții publice, punere în afară care se va desăvârși la 28 iunie 1883!

Iar aceste dezvăluiri și previziuni ale lui Eminescu vor fi confirmate de cel mai important scriitor rus din secolul al XX-lea, Alexandr Soljenitîn. Marele disident vedea faptele într-un sens eminescian, confirmându-l pe S. E. Kryzanowski, o strălucită minte politică de la începutul secolului al XX-lea, care îl „plagia” parcă pe Eminescu: „Rusia originară nu are rezerve și forțe culturale și morale pentru asimilarea tuturor periferiilor. Acest lucru istoricește nucleul național rus.” Soljenitîn aducea adevărul la zi, în 1990: „Astăzi această previziune a lui Kryzanowski are semnificații înmiite: nu avem forțe pentru periferie, nici economice, nici sufletești. Nu avem suflu pentru a fi un *Imperiu!* – și nici nu ne trebuie, dărâma-s-ar de pe grumazul nostru! Imperiul ne strivește și ne sugere puterile și ne grăbește pieirea. / Văd însă cu adâncă neliniște cum conștiința de sine a națiunii ruse, care ne trezește în multiplele ei destine, nu se poate nicidecum elibera de gândirea statului enorm, de înșelătoria imperiului; gândirea aceasta a preluat de la comuniști acel găunos «patriotism sovietic» și se mândrește cu «marea putere statală sovietică», care în timpul măscăriciului de Ilici al II-lea n-a făcut decât să secătuiască ultima forță productivă a deceniilor trecute pentru înarmări nemărginite, nimănui necesare (acum distruse pe apucate), făcându-ne de rușine, prezentându-ne întregii planete ca pe niște cotropitori cruzi și lacomi – când în realitate genunchii noștri tremură și iacă-iacă ne prăbușim vlăguiti”⁹.

Soljenitîn credea că toate nenorocirile Rusiei au început în 1917, odată cu abolirea monarhiei. Dar el nu s-a arătat simpatizant nici al imperialismului țarist și avea speranțe în înțelepciunea creștină a țarului Nicolae al II-lea, care ar fi putut stopa expansionismul rusesc pentru a da șansă înfloririi europene a Rusiei. El dădea exemplul Japoniei, care a ajuns o mare putere economică și culturală abia după ce a renunțat la veleitățile imperiale. Asemenea, Germania a ajuns prosperă abia după ce a trecut prin puterea *catharsis*-ului din 1945, purificându-se moral de spiritul războinic. La fel, după căderea comunismului, Rusia trebuia să condamne, ritualic, imperialismul sovietic și toate crimele și cuceririle armate. Referindu-se la Basarabia, Soljenitîn considera că e dreptul ei să se unească cu România, dacă dorește. Asta o spunea înainte de războiul transnistrean din 1992. Dar nu revenea atunci Rusia la vechile ei apucături mânate de „deșertul sufletesc” despre care a făcut vorbire Eminescu?

Are astăzi Rusia lui Vladimir Putin forța spirituală de a asculta glasul ultimului ei mare profet, pe deplin europeanizat, dar tocmai de aceea și rus adevărat?

4 M. Eminescu, *op. cit.*, p. 74.

5 *Ibidem*.

6 Victor Suvorov, *Ultima republică*, Ed. Polirom, Iași, 1997.

7 M. Eminescu, *op. cit.*, p. 91.

8 *Ibidem*, p. 92.

9 Alexandr Soljenitîn, *Căderea imperiului comunist sau Cum să reformăm Rusia*, în „Literaturnaia gazeta”, nr. 38 din 18 septembrie 1990, trad. rom. de Natalia Cantemir.

Restitutio (11)

**Diavolul. Învărajitor al lumii.
După credințele poporului român
de Tudor Pamfile, 128 p.**

Fața 1	8	1	2	7	Fața 2
	5	4	3	6	

niseră într-o parte. Stăpânul nu mai pomenise așa bișag. Ce să vă mai spun. Omul nostru se chiabură!

Dete iar zăpada și iar se apucă Dracul de lucru. Parcă-i venia greu să mai înceapă iar cu *canumul* din anul trecut, dar călne-căinește, luă iar lucrul. Dar afurisitul de floc, de ce-l sucia Dracul, de-ala se *cocârgia* mai rău, când îl slăbiă din sucit.

— Ei, — gândi Dracul, — să știi că-mi pune capul lucrul ăsta, dar ce să fac: așa *m'am legăluit*.

O iarnă încheiată răsuci și 'nfinse bietul Drac flocul și nu mai ajunse să-l facă «drept ca firul din mustața pisicii», cum îi ceruse stăpână-sa.

Când ajunse 'n primăvara, capul Dracului eră colilie.

Desnădăduit că și-a găsit nașul cu muierea, asvârli lucrul din mână și-o ștearsă, lăsând și baltă și foț, și pe stăpână-său procopsit. Și vezi, de-atunci se zice că «muierea a albif și pe Dracul» (1).

Variantă întâia.

Un om de mult, de când vacul
Se învecină cu Dracul:

El aveă o moșioară

Și Dracul o fășioară,

Ins'a omului lucrată

Ca o grădină curată,

Iar a Dracului baltoasă,

Glodoroasă și ghimpoasă.

Și așa, Dracul ca Dracul,

Vrând să-și mai lărgească lacul,

Păzește când nu e omul,

Ii smulge din margini pomul,

Câte puțin, puțin sapă,

Cade pământul în apă,

Vine omul în liveze,

Tot răul făcut îl vede.

Intrebă, răspunde Dracul:

Că pân' aci i-a fost lacul,

Și că aci e hotarul,

Unde și-a băut el parul.

Bietul om iarăș îl lasă,

Merge necăjit acasă.

Dracul iarăș mută parul

Și-și mai lărgește hotarul.

Vine omul, iar se ceartă,

Ii arată și pe hartă,

Că i-a 'mputinat pământul

Și că-și are tot cuvântul.

Intr'acestea zise Dracul:

— Ce tot ceartă în tot vacul?

Ori tu să pierzi o moșie,

Ori lacul al tău să fie;

Ai, să facem învoire,

Cu zaps, cu întărire,

Ca să fii fără simbrie,

calul, ca să fii osândit să *Irăesc cu Dracul*. Vă rog, domnilor, dacă se poate, să luați încă o dată judecata, și *mai bine să mor spânzurat, decât să mă osândiți să Irăesc cu muierea ce m'a luat!*»

Urmează și a doua povestire:

«Se însurase feciorul și-și luase ce-i plăcuse mai tare. După ce făcură nunta la socru-său, veniră să nuntească *pripoiul* la el acasă.

Fată ce o luase, nu-i vorbă, îi plăcea, dar prea se schimbase dela cununie încoace. Până la cununie eră ea, fata, mai așezată, dar cum părăsise altarul, a dat o veselie peste ea, și tot veselă eră încă și acuma.

Cum ajunseră cu nunta la el acasă și se așezară pe la mese, iar finerii însurăței, după cum e obiceiul, în capul mesii, miseasa a început a se veseli, și tot râdea cu toți, cinstiă la toți, de-ți părea că uilase că-i mireasă.

Dela o vreme i-a venit și feciorului lucrul acesta nu știu cum, și face către mireasă:

— Tu, mi se pare că n'ai văzut încă mirese. Eu știam că miresele mai plâng la nuntă; ia mai plângi și tu!

— *Plângi tu, că ai luat pe Dracul!* Eu de ce să plâng? — răspunde mireasa (1).

Din multele zicale cari caută să zvrăvească pe femeie, cele mai caracteristice și mai înfrebuințate sunt acestea:

Femeia-i calul Dracului;

Femeia-i Dracul ori Dracul gol;

Femeia-i mai dihai decât Dracul, sinonimul subfilului acestei lucrări:

«Femeia-i mai drac decât Dracul!»;

Femeia judecă pe Dracul și-l mai scoale și daltor;

Femeia a 'nălbit sau îmbătrânit pe Dracul.

Și dacă în loc de *femeie*, vom rosti cuvântul *muiere*, aceste zicături vor căută să spună încă mai mult.

Pentru a dovedi cătă parte de Drac este în femeie, poporul nostru, ca și altele, are povestirea care spune că *femeia este făculă din coadă de Drac*, chiar când nu este socotită

(1) Ion Creangă, VII, p. 210--221.

a fi zidită din coadă de căne, coadă și coastă de mătă, cari îndreptălesc în totul presupusa viclenie femeiască.

Iată povestirea:

«Dumnezeu, după ce a făcut pe Adam, a înțeles negreșit că trebuie acestuia o femeie.

Atunci a chemat pe un *inger* și i-a poruncit ca pe când va dormi *Adam*, să-i fure o coastă și să i-o aducă lui, ca s'o menească a fi femeie.

Zis și făcut.

Ingerul a furat coasta cum a știut el și a pornit cu dânsa în mână, ca s'o ducă lui Dumnezeu. Pe drum însă, Ingerul s'a întâlnit cu un *Drac*, care l-a întrebat cam așa:

— Ce-i, hervvime, aia din mâna ta?

— O coastă de-a lui Adam, ne-ne *Aghiuță*.

— Nu mai spune! Și ce faci tu cu ea?

— M'a trimis Dumnezeu — tatăl s'o fur, ca să facă femeie din ea.

La auzul acestora, ce i-o fi trăsnit Dracului prin cap, nu se știe, dar el se gândi să fure coasta dela Inger și s'o ducă la stăpânul său, tarlorul iadului.

Și zicând că vrea s'o vadă și el, puse mâna pe coastă, se uită câteva clipe la ea, o înțorse pe o parte și pe alta, și de o dată o rupse de fugă, cu ea cu tot.

Ingerul slătî o clipă nedumerit, dar desmelicindu-se din spaima ce o pățise, la gândul că fost păgubit de Drac, luă goana după el, înlinzându-și aripelile cât a putut mai mult. Cu cât fugia Dracul de Inger, cu atât Ingerul se lupta mai tare ca să-l ajungă. Și fugiră astfel amândoi cine știe cât.

În sfârșit, Dracul ajunge la iad și dădă să intre înăuntru printr'o gaură, pe unde numai Dracii puteau să intre, așa eră de străntă gaura aceea. Ingerul se repezi de o dată ca Ingerul și abia avu vreme să apuce de coadă pe Drac, până a nu apuca să intre în iad. Dracul se trăgea în iad și răcnia de usturime, iar Ingerul trăgea și el de coadă, ca să nu-l scape. Trase Ingerul și iar trase, până când la urma urmii se rupse coada și rămase Ingerul cu alăta.

Ce să facă bietul Inger? Mai stă pe gânduri, se mai suci, și la urmă își luă sborul cu coada de Drac făcută motofol, a-

Da să nu ne uităm vorba. După ce arară și *odorită* (1), puseră sculele la locul lor. Pân' n'a venit iarna, Dracul, meșter cum e, și ridicase în curtea stăpânului câteva jîmfe și pătule. Râdea curtea de așa mândrele de *leahuri* (2). Sărac eră stăpânul, dar eră bogată sluga: Drac sărac, văzut?

Se puse iarna. Dracul se bătea mai mult primprețurul casei: ba tăia lemne și le băga'n sobă, ba mai da nutreț la vite, ba cără apă, — ca tot omu'n timp de iarnă. Acuma, iarna, zilele, de scurte, scurte erau, da Dracul tot n'avea de lucru toată ziua.

— Fa nevastă, dă-i de lucru Dracului, că se cam încrunță la noi, — încornoratul; dă-i de lucru, că ne prăpădește. Tu știi îndatorirea noastră!

— Las' bărbate, lasă-mi-l în samă; îi dau eu de lucru!

Se gândi cât se gândi a muiere și găsi de lucru pentru Drac; îi dete un *floc*, ca să-i facă ce-o ști el, numai să-l facă drept, drept, ca firul din muștața pisicii. Îl puse bine pe Diavol cu lucrul ei. Muncă cât muncă bietul Drac pe-afară, și când venia'n casă, luă din firidă flocul și s'apucă de lucru: îl sucia, îl răsucia, îl învârtia, îl mai trăgea prin gură, — de geaba: flocul se făcea iar covrig. Dar Necuratul nu pierdea nădejdea: cât mi fi-e de lungă seara de iarnă, bietul Drac se muncia, de-i curgeau nădușelele mazărate. Se căznia să ndrepte flocul: mai suflă pe el, îl mai țineă înfins între palme, — de surda. Când îl întreabă, în bătaie de joc, prefăcuta de stăpână-sa, dacă a isprăvit treaba, el răspunde în silă că mai are.

Azi ază, mâine așa, trecu și iarna: începură să crape murguri și să răsără ici și colo de sub podul de frunze ghioceii, — ghioceii cari pe tâmplile Dracului răsăriseră vetre-vetre de pe la miezul iernii.

Primăvara dă de muncă omului: Dracul puse bine flocul și se apucă de munca câmpului. Așa trecu primăvara, așa și vara. Toamna veni cu bișag de bucate și de toate pentru stăpânul Dracului: gemeau jîmfele, și furcile pătulelor o por-

(1) Isprăvire [aratu].

(2) Ecaterina *Neave, bușteni* *Carice*

padină (1). Dar c'o îndatorire din partea ta: să-mi dai tot-
d'auna de lucru, că altfel te-ai dus pe copcă; te curăţ şi pe
tine, şi pe ai tăi. Uite-ţi spun, să n'am păcat!

Când auzi bietul om de una ca asta, mai-mai că-i veniă
să-i zică să se ducă «unde-a dus mutul, iapa», dar se răs-
gândi:

— Să 'ntreb şi nevasta,—zice el,—să văd ce-mi spune; să
vii *să-ji dau în bună* în cutare zi, şi tot aici unde vorbi-
răm.

Intră în casă şi spuse «zapciului» toată tărăşenia cu Dra-
cul. Dar femeia de după sobă:

— Adu-l, bărbate, şi las' că-i dau eu de lucru!

Şi pe vorba muerii, se suci omul, şi la ziua hotărâtă,—spre
baltă.

Dracu-l aşteptă cu răspunsul ca pe un codru verde. Omu-i
dete 'n bună şi din clipa aia, îşi şi începù serviciul întune-
caţul argat. Căpii răsăriau în somn,— îl visau pe semne,—
după ce l-au văzut dinfrun'tă *brichisând* (2) prin curte şi prin
casă. Da 'nceful cu 'nceful, se 'nvăfară cu el.

Treburile mergeau strună de când intrase 'n curte Dracul.
Întorceau oamenii la mirişli: *înciocălă* şi omul nostru plu-
gul şi porni cu argatul la 'ntors de mirişli. Dracul, când se
lăsă pe coarne, întorceă brazdele ca de Jidovi,—da' vezi, ce
faceă, ce dregeă el, că boii abiă adiau din nări.

— Stăpâne, zise el, să pui bucate numai pe-aci, pe deal,
că la vară au să fie încuri pe rovine!

Omul ascultă de Diavol şi statul lui îi prinse bine, că un-
de începură, nene, pe primăvară, nişte sfinţe de plozi; *tornă*
cu găteala, nu altăcevă. De sămănăturile de pe vale nu s'a-
lese praful. Numai porumbii pe deal crescuseră nebuni, de
nu te vedeai din ei, să fi fost călare pe cal de călăraş; *bra-*
nişte, nu alcevă. Cum se *năstimiau* (3) puicele, se şi încur-
cau, de multe şi mari ce erau. Grânele erau zid, şi pân' la
brâu.

(1) Loc jos, lăsat

(2) Robotind.

(3) Iviau.

nume ca să vadă Prea-sfântul, că nici el n'a stat de geaba.
Dumnezeu, văzând Ingerul că se apropie, încă de departe
a cunoscut că vine cu ceva în mână; deci, n'a mai aşteptat
să vadă ce-i şi cum, ci blagoslovi, zicând:

— Femeile să se facă!
Şi femeie s'a făcut» (1).

Mai mult chiar: *Capul femeii se zice că este cap de
Drac*:

Iată povestirea!

«Mergând o dată *Dumnezeu* şi cu *Sf. Petru* pe pământ,
văzură cum se certă un *Drac* cu o *babă*. *Dumnezeu* trimise
îndată pe *Sf. Petru* ca să-i despărţească. *Sf. Petru* se supu-
se poruncii lui *Dumnezeu* şi-i despărţi.

Abiă ajunse *Sf. Petru* la *Dumnezeu*, şi ei începură iar a se
certă.

Dumnezeu trimise iarăş pe *Sf. Petru* ca să-i despărţească.
Sf. Petru se mână şi le tăiă capul la amândoi. După aceea
se înfiorăse iar la *Dumnezeu*, făcându-se că n'ar fi făcut
nimic.

Dumnezeu îl întrebă:

— Cum i-ai despărţit?

El răspunse:

— Le-am tăiat capurile!

Dumnezeu zise atunci:

— Petre, n'ai făcut bine; du-te şi pune-le capurile înapoi.
Sf. Petru se duse şi puse *capul Dracului, babei, iar pe al
babei, Dracului*, fiindcă nu se deosebiau. De atunci se zice
că baba-i *Dracul*» (2).

Dacă această n'o face *Sf. Petru*, o făpueşte *Sf. Spiridon*,
cum mai frumos arată următoarea povestire vâlceană:

«*Sfele Spiridon*, făcătorul de minuni, umblă cu *Sfele Pe-
tre* pe-o cale. Da *Sfele Spiridon* se abătù într'o leasă de mă-

(1) Pentru variantele româneşti şi streine, vezi a mea *Povestea lumii de de-
mult*, p. 57 şi uru.

(2) *Ion Creangă*, II, p. 288: «De ce au babele cap de Drac?»,—povestire bu-
covească. — La fel se aude şi prin jūd. Romanişi. Cfr. *Ion Creangă*, IV, p.
110.

răcini, și dele peste *Dracul, călare pe muiere*. Sfele Spiridon, de mare ciudă, scoase sabia și le releză capul la amândoi, și plecă, lăsându-i cărăbaniți. Se duse Sfele Spiridon, ajuns pe Sfele Petre și-i spuse fărăsenia.

Da lui Sfele Petre îi fu milă, și zise:

— Rău făcuși, Sfele Spiridoane, și poate să se mânia cum-vă Dumnezeu pe noi; ar fi bine să te întorci, să le pui ca-pele la loc. Roagă-te la Dumnezeu, și cum ești făcător de minuni, o să învieze.

Sfele Spiridon s'a întors iute îndărăt, și de grabă, a greșit capetele: a pus capul *Dracului la muiere, și pe-al muierei la trupul Dracului*, și i-a înviat așa. Și de atunci, toate muierile, câte se trag din blestemata aia de muiere, sunt cu cap de drac, da nu se cunosc de alelalte. Și ce crezi, că muierile alea lepădate de suflet, cari scot pe *Dracul, cari fac vrăji de invăjlesc oamenilor, fac de sparg casele ru-mânilor, își omoară copiii, beau buruieni să nu mai facă copii, și câte feluri de lucruri nelegiuite*—ce crezi, că alea sunt curate? Nu te mai gândi, că alea au ceva din partea *diavo-lească** (1).

Întâia variantă o au și *Francezii*, întocmai ca și noi (2); alle ori cred că femeia are cap de șarpe, tot dela o taiare de capete. Acesta a făcut-o însă Sf. Mihail, când, în loc de *Dia-vol*, a fost șarpele (3).

(1) *Șezătoarea*, III, p. 33.

(2) *Revue des traditions populaires*, II, p. 62—63 și X, p. 66'.

(3) *Ibidem*, II, p. 63.

CAPITOLUL IX.

Poveștile literaturii populare românești, cari arată într'adevăr că «femeia-i mai drac de cât Dracul», au cu totul altă cuprindere decât cele înșirate până aici.

Ele sunt în număr de cinci,—adică cinci subiecte diferite, cu aceeaș încheiere: «Dracul este pus sub papucul femeii» dacă nu chiar și mai mult.

Poveștirea întâia.

Femeia dă Dracului să-i facă drept un fur de *pînă*. Căzându-se în toate chipurile, Dracul înălbește, dar pătrul tot strămb rămâne.

«Ci-că eră o dată un om sărac-sărac și ăst om nu mai putea să dea 'nainte, să fi făcut și aripi. Ce eră să facă el, un suflet,—muierea muiere, copiii mărunți, pământ puțin. În grădină, lângă casă, era o ballă pe care se încercase fel și chip s'o sece și nu putuse. Și-o dată, cum sta el plouat lângă ballă, gândindu-se la sărăcia de e pe capul lui, numai că vede pe *Dracul* țăștit din *mălasa broaștei* și *polimleu* (1) înaintea lui.

Bielului om nici nu-i mai dele mâna să fugă. Dracul pri-elenos și *iclean* cum e, începû vorba și-l întrebă de ce este așa de *lopsăcal* (2). Și după ce-i spuse rumânul câte mai trage pe urma sărăciei, Dracu-i zise:

— Hai să facem o învoială. Dă-mi mie balla, ca să mă prind slugă la tine fără nici o simbrie și-am să te scap de sărăcie. Eu știu când se pun anni secețoși și când cad anni ploioși; am să te învăț când să pui bucatele pe coastă și când ai să le pui pe

(1) Drept, nemîșcat, stană înaintea lui.

(2) Anărit.

Alexandru Ioan Cuza în filatelie

- urmare din pagina 1 -

Constantin DANILIUC

Figura lui Cuza, una din cele mai cunoscute din istoria poporului român, a fost abordată în decursul anilor în mai multe domenii de cultură printre care și filatelia. Apariția primelor emisiuni filatelice (iulie 1858) se confundă aproape cu actul unirii Principatelor (ianuarie 1859) și sunt perlele filateliei românești celebrele „Cap de Bour”. Aceasta este denumirea primelor două emisiuni de mărci poștale românești, puse în circulație în Moldova între anii 1858 - 1862, ilustrate cu capul de bour din stema Moldovei. Prima emisiune „Cap de bour” (fig.1) a intrat în circulație la 22.VII.1858 la biroul poștal din Iași fiind formată din patru mărci poștale de valori diferite (27, 54, 81 și 108 parale), al căror desen unic reprezintă capul de bour, o goarnă poștală, o stea cu cinci colțuri și legenda *PORTO SCRISORI* scrisă cu litere chirilice.

Fig. 1

Emisiunea a doua „Cap de bour” (fig.2) a fost pusă în circulație odată cu introducerea tarifului poștal unic, la 01. XI. 1858 și a circulat până la 01.V.1862. Această emisiune a fost formată din trei mărci poștale cu valori diferite (5, 40 și 80 parale), cu un desen schimbat față de prima emisiune (capul de bour și goarna au o altă reprezentare, steaua are șase colțuri în loc de cinci și legenda „Porto gazetei” sau „Porto scrisorei” este scrisă cu litere latine.

Fig.2

Această emisiune a circulat în Moldova, ulterior în principate până în mai 1862 când a fost înlocuită de emisiunea „Principatele Unite” (fig.3). Această serie este formată din valorile de 3 parale de culoare galbenă, 6 parale de culoare cărămizie, și 30 parale albastră, având ca desen stema Moldovei alături de cea a Munteniei iar sub ele goarna poștală și textul „Franco scrisorei”. Această serie a avut două emisiuni, prima cu tipar de mână iar a doua tipografiate care circulă până în decembrie 1864. A doua serie are același desen, aceeași aranjare a elementelor cât și aceleași valori nominale.

După reorganizarea legislativă din mai 1864 s-a dorit emiterea unei mărci poștale cu efigia domnitorului. În acest sens a fost emisă de către imprimeria Wonneberg din București o serie de mărci denumită Efigia domnitorului Al.I. Cuza în cerc perlat Seria formată din trei valori și anume, 2 parale de culoare ocru galben, tiraj 40.000 buc; 5 parale de culoare albastră, tiraj 77.200 buc și 20 de parale de culoare roșie, tiraj 82.500 de exemplare, dar din unele considerente această serie nu a mai fost pusă

Fig.3

în circulație. Mărcile aveau ca desen efigia domnitorului spre dreapta în cerc, sus inscripția Poșta Română, iar jos valoarea în litere (fig.4).

Fig.4

Mărcile acestei serii au fost litografiate pe hârtie simplă și sunt nedantelete. Nefiind puse în circulație ele se găsesc numai în stare neobliterată. În ianuarie 1865 a fost emisă de către imprimeria Socec seria de mărci poștale denumită „Alexandru Ioan Cuza, în oval” formată din valorile; 2 parale de culoare portocalie, 5 parale de culoare albastră și 20 parale de culoare cărămizie. Această serie a fost litografiată pe hârtie simplă sau vârgată vertical (fig.5).

Prima emisiune de mărci poștale din perioada regalistă care-l înfățișează pe Al. I. Cuza apare abia în anul 1938 denumită „Straja Țării-Voievozi”. Seria este formată din 11 valori reprezentându-i pe: D.Cantemir, Maria de Mangop, Mircea cel Bătrân, C. Brâncoveanu, Ștefan cel Mare, **Al. I. Cuza**, M. Viteazul, Regina Elisabeta, Carol a II-lea, Ferdinand I și Carol I. Aceasta este singura emisiune din perioada regalistă în care apare domnitorul Al. I. Cuza pe valoarea de 4+2 lei de culoare cărămizie (fig 6). În anul 1948 când s-a sărbătorit centenarul Revoluției de la 1848 a fost emisă o serie de mărci poștale în cinstea acestui eveniment denumită „Centenarul Revoluției de la 1848” formată din cinci valori. Pe marca de 36+18 lei de culoare albastră (fig.7) dedicată revoluționarilor din Moldova apare pe lângă N. Bălcescu,

V. Alecsandri, M.Kogălniceanu și Al.I.Cuza. În dreptul fiecăruia este trecut numele iar deasupra tuturor anii 1848-1948. Desenele acestor mărci au fost machetate de A. Damian iar mărcile au fost executate în heliogravură pe hârtie albă.

Fig. 5

În ianuarie 1949 la aniversarea a 90 de ani de la unirea Principatelor Române a fost emisă o marcă poștală de culoare albastră reprezentând mai multe persoane prinse în horă (fig.8), desen inspirat de poezia lui V. Alecsandri, iar deasupra datele, 24 ian.1859 - 24 ian. 1959. Ianuarie 1959 centenarul Unirii Principatelor este marcat și de filatelia română prin emiterea unei mărci poștale sub denumirea de „Centenarul Unirii Țărilor Române” de culoare albastru oțel, tiparul fiind executat în heliogravură pe hârtie albă crețată. Desenul executat de I. Dumitrașcu, reprezintă portretul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, stema Moldovei și cea a Munteniei, având deasupra inscripția „UNIREA ȚĂRILOR ROMÂNE” și milesimile 1859-1959 (fig.9). De menționat faptul că la această manifestare a fost emis la Focșani, un plic ocazional, care are ca desen două țărânci, cu steagul Moldovei

Fig. 6-9

respectiv cu steagul Munteniei, strângându-și mâinile. Sub desen, în oval, apare textul „Unirea face puterea” iar în exterior „expoziția filatelică Focșani orașul unirii 1859-1959” (fig 10).

Fig. 10

Acest plic a fost obliterat cu o ștampilă ocazională figurativă, ce are ca desen marca de 6 parale din seria „Principatele Unite” și o stampila dreptunghiulară cu textul, „Cu ștafeta unirii peste Milcov”. Centenarul universității Al.I.Cuza din Iași sărbătorit în 1960 este celebrat filatelic de o marcă poștală pe care apare în oval clădirea universității deasupra ovalului fiind trecuți anii 1860 - 1960 (fig. 11) . În anul 1964 este emisă o serie de 5 valori denumită „Centenare” în cadrul căreia valoarea de 40 de bani, executată în policromie, este dedicată centenarului Universității din București. În desenul mărcii este reprezentat domnitorul Al I. Cuza alături de actul de înființare a universității iar în medalion clădirea acesteia. Desenul acestei mărci a fost executat de cunoscutul machetator Ion Dumitrana (fig.12).

Fig. 11-14

Filatelic orice eveniment sau persoană sunt aniversate sau comemorate numai la împlinirea unor sume rotunde de ani, 50, 75, 100, 125, 150, 200, ș.a.m.d. și nu pe criteriul politice sau alte afinități. De aceea au apărut puține mărci poștale referitoare la domnitor și la actul unirii. Cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România aniversare ce a avut loc în 1968, a fost marcată filatelic cu o emisiune de trei mărci poștale, din care marca de 1 leu reproduce pictura lui Th. Aman „Hora Unirii” și are ca inscripție, „Unirea Moldovei și a Țării Românești 1859” (fig.13). Această serie este completată de o coliță nedantelată ce reunește

Cele trei mărci ale seriei. Cu marca de un leu s-a putut realiza de către filateliști o frumoasă carte maximă pe un suport cu același subiect Hora Unirii. În 1970 la cei 150 de ani de la nașterea domnitorului Al.I. Cuza, filatelia românească emite o frumoasă marcă policromă ce-l reprezintă pe domnitor în ținută de gală după portretul pictat de Carol Pop de Szatmary. Deasupra portretului textul „150 de ani de la nașterea lui Al.I.Cuza” (fig.14). Plicul prima zi are ca desen stema Principatelor și legenda 150 de ani de la nașterea lui Al. I. Cuza. În 1973 apare o marcă cu chipul domnitorului, prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la moarte. Marca de 1,75 lei, executată în policromie, are ca desen în oval chipul domnitorului în costum militar, sub oval stemele celor două principate Moldova și Muntenia alături de o cunună de lauri iar ca inscripție „Alexandru Ioan Cuza. 1873-1973. 100 de ani de la moarte” (fig.15). Tot în 1973 apare un întreg ce are ca desen o litografie după Alex. Asachi cu textul „Înfrățirea oștenilor din principatele Române- Milcov 21 aprilie 1859” iar ca marcă poștală un timbru fix cu efigia domnitorului și text „100 de ani de la moarte”. Cu ocazia zilei mărcii poștale din 1976 apare pe o marcă, pentru prima și unica dată până acum, chipul doamnei Elena Cuza reproducând un tablou de Theodor Aman (fig.16). În 1979 la 120 de ani de la unirea principatelor Române filiala A.F.R. Focșani organizează expoziția filatelică cu același nume.

Cu ocazia acestei expoziții sunt emise două plicuri ocazionale și două ștampile ce marchează acest eveniment. Un plic și o ștampilă reprezintă monumentul unirii din Focșani iar al doilea plic are ca desen casa memorială Ion Roată iar ștampilă reprezintă chipul lui. Poșta Română pune în circulație pe data de 22 iulie o marcă poștală, executată după un desen de Aurel Popescu, reprezentând două țărânci fluturând o eșarfă pe care scrie 24 ianuarie în fața arcului de triumf iar în fundal tricolorul românesc (fig.18). Ca text „120 de ani de la unirea Principatelor Române 1859-1979”. Anul 1984 a pilejuit aniversarea a 125 de ani de la unirea Principatelor Române ce a avut loc în ianuarie 1859 act sprijinit atât de poporul român cât și de unii factori externi. Această sumă rotundă de ani a prilejuit și filateliei marcarea evenimentului prin apariția unei emisiuni formată de o coliță, în valoare de 10 lei, realizată în policromie. Desenul mărcii, ce a fost machetată de Aurel Popescu, este format din portretul domnitorului Alexandru Ioan Cuza în dreapta imaginii, un scut ce cuprinde cele două steme ale Moldovei și Munteniei în stânga iar în fundal tricolorul în formă de curbă. Pe banda coliței, în partea de sus, textul „125 de ani de la Unirea Moldovei cu Muntenia 1859-1984” „în partea de jos sub marcă cuvintele lui M. Kogălniceanu „Unirea e actul energetic al întregii națiuni Române” iar pe părțile laterale câteva motive populare (fig. 19) .Cu această ocazie Cercul Filatelic Unirea din jud. Vrancea a emis un plic ocazional dedicat acestui eveniment reprezentându-l pe domnitor după o gravură a editurii Marvan și obliterat cu o ștampilă ocazională ce poartă chipul domnitorului. La București este emisă o ștampilă ocazională figurativă reprezentând chipul domnitorului în oval și purtând textul „125 de ani de la formarea statului național Român modern” București 24.01.1994 (fig.20).

Fig. 15-17

Urmează o perioadă destul de mare în care nici domnitorul dar nici actul unirii nu sunt înfățișate de nici o marcă poștală. În acest timp filatelia românească își îndreaptă atenția spre alți conducători și anume cei din perioada dacică. Datorită reformelor efectuate și a implicării lui în mai multe domenii ale statului face ca numele să-i fie legat de mai multe laturi culturale și statale și nu numai de cel de domnitor al principatelor. Astfel după revoluția Română din 1989 și revenirea la democrație putem spune că figura lui Alexandru Ioan Cuza este ceva mai prezentă în filatelie. Astfel în 1993 cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la înființarea artileriei Române moderne apare un set de 4 întreguri poștale

din care unul poartă ca marcă poștală un timbru fix cu efigia domnitorului Al.I. Cuza. Tot în 1993 la Bârlad, Societatea Culturală Al.I.Cuza în colaborare cu Societatea Filatelică Tutova Bârlad, au emis un plic ocazional și o ștampilă figurativă ocazională cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la moartea domnitorului (fig.21). În 1994 s-au împlinit 130 de ani de la înființarea Curții de Conturi marcat filatelic prin apariția unei mărci poștale, în valoare de 45 de lei, realizată în policromie (fig.22). Desenul mărcii executat după macheta lui Cojoc Decebal îl reprezintă în medalion pe domnitorul Al.I.Cuza, un hrisev cu textul Curtea de Conturi a României 1864 -1994, un sigiliu domnesc și tricolorul românesc. În 2006 apare o coliță, dantelată numerotată cu roșu, ce marchează 10 ani de la înființarea Secției Române a Asociației Internaționale a Polițiștilor (fig. 23). Marca coliței îl reprezintă pe domnitorul Al. I. Cuza, fondatorul Poliției Române moderne, îmbrăcat în haine domnești. Pe manșeta coliței apare imaginea siglei I.P.A. (Internațional Police Association) ce a fost oferită de secția Română a acestei asociații. Cu Marca acestei colițe a fost realizată și o frumoasă carte maximă ce a fost obliterată cu ștampila prima zi a emisiunii. Această coliță a fost machetată de Alexandra Anghelache și a fost pusă în circulație pe data de 07.10.2006.

Fig. 18, 20

Fig. 19

Pe data de 15.06.2007 este pusă în circulație o serie compusă din șase mărci poștale și o coliță dedicată clădirilor vechi din capitală purtând denumirea de „Vechiul București”.Seria machetată de Mihai Vămășescu și Stan Pelteacu a fost tipărită offset în șase culori pe hârtie cromo gumată (Anglia). Pe valoarea de 1,60 (fig.24) lei este reprezentat vechiul Teatru Național iar în oval dreapta sus domnitorul Al. I. Cuza, care a făcut ca teatrul să

devină instituție publică de cultură. În cadrul emisiunilor filatelice premergătoare expoziției mondiale de filatelie EFIRO 2008 și aniversând „150 de ani de la apariția primelor mărci poștale Românești”, este pusă în circulație la data de 20.06.2008 o serie de șase mărci pe care sunt reproduse valori din primele emisiuni filatelice. Pe valoarea de 1 leu (fig.25) este reprodusă valoarea de 6 parale din emisiunea „Principatele Unite” și textul „prima emisiune de mărci poștale a celor două Principate”, pe valoarea de 2,40 lei (fig.26) este reprodusă valoarea de 2 parale din a doua emisiune Al. I. Cuza și textul „prima emisiune de mărci poștale cu efigie”. Mărcile sunt tipărite offset în 5 culori pe hârtie cromo gumată (Anglia) și a fost machetată de Mihai Vămășescu și Stan Pelteacu.

Fig. 21, 22

Fig. 23

Tot în 2008 cu ocazia împlinirii a 600 de ani de atestare documentară a orașului Iași, pe data de 26 iunie apare o serie de 4 mărci poștale și o coliță ilustrând clădiri emblematic ieșene. Marca de 3,10 lei reprezintă Muzeul Unirii clădire care între 1859-1862 a servit drept reședință domnitorului Alexandru Ioan Cuza (fig.27), această marcă poate fi alăturată cu o vinieta ce poartă efigia domnitorului și textul „Primul domnitor al Principatelor Unite 1859-1866”. Cei 150 de ani de la Unirea Principatelor Române au fost marcați de filatelia română printr- o marcă poștală perforată rotund ce reprezintă o variantă a stemei Principatelor Unite și textul „150 de ani de la Unirea Principatelor Române” (fig.28). Prin detașare din coală marca poate fi alăturată cu un TABS ce ilustrează portretul lui Cuza. Colița emisiunii (fig.29) poartă marca, perforată rotund, în colțul din stânga sus al ansamblului

grafic, în dreapta sus se află efigia domnitorului iar între ele harta Principatelor pe care se află și însemnele heraldice a celor două regiuni. Pe banda laterală sunt scrise trei strofe din Hora Unirii. Machetator al acestei emisiuni a fost același Mihai Vămășescu și a fost pusă în circulație la data de 24.01.2009. Ștampila prima zi a emisiunii are ca desen cele două steme ale Moldovei și cea a Munteniei încardrate de „Textul prima zi a emisiunii Focșani - Unirea Principatelor 150” (fig.30). O nouă emisiune în care găsim chipul domnitorului este cea dedicată împlinirii a 150 de ani de la înființarea Facultății de Drept a Universității din București. Emisiunea a fost pusă în circulație pe data de 25.11.2009 fiind tipărită offset în cinci culori pe hârtie cromo gumată (Anglia) și a fost machetată de același Mihai Vămășescu. Desenul mărcii reprezintă clădirea Universității în stânga iar în dreapta efigia domnitorului Al.I. Cuza, ca mod de prezentare este și un bloc cu două mărci plasate într-un acadrament grafic în care apar clădirile Facultății de drept și cea a Universității București (fig.31).

Fig. 24-25

Fig. 26-27

În urmă cu un secol și jumătate, orașul București devenea capitala țării. Cu ocazia acestei aniversări, pe data de 03.02.2012 Romfilatelia introduce în circulație emisiunea de mărci poștale „150 de ani - București, Capitala României”. Emisiunea este formată dintr- o marcă și o coliță tipărite în sistem offset, în patru culori pe hârtie cromo gumată. Colița (fig.32) cu dimensiunile 150x120 mm reprezintă în mijloc partea de sus timbru cu domnitorul Al. I. Cuza iar în partea de jos un desen reprezentând cortegiul domnitorului Al.I.Cuza la deschiderea sesiunii camerelor reunite din ianuarie 1862.

Urmând cursul firesc al evenimentelor istorice, după Unirea Principatelor Române din 1859, instituțiile administrative și politice ale celor două state românești trebuiau unificate. În luna martie a anului 1862 este românerată unificarea administrațiilor poștale din cele două Principate, iar noua structură începe să funcționeze efectiv în luna august a aceluiași an, la București, sub denumirea „Direcția Generală Unificată a Poștei”. Cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la înființarea Direcției Generale de Poștă unificată din România, Romfilatelia introduce în circulație la data de apariție: 24.09.2012 o emisiune de mărci poștale dedicată acestui eveniment. Emisiunea este formată din 2 mărci și o coliță machetate de M. Vămășescu și Stan Pelteacu tipărite pe hârtie cromo gumată în sistem offset. Timbrul cu valoarea nominală de 1,00 (fig.33) lei reproduce imaginile celor trei mărci poștale ale emisiunii „Principatele Unite”, apărută în 1862

La data de 20.03.2013 cu ocazia zilelor Cuza ce se sărbătoresc anual la Bârlad Societatea Filatelică Tutova Bârlad a emis un plic ocazional (fig. 34) ce reprezintă casa memorială de la Bârlad și efigia domnitorului și o ștampilă ocazională ce a circulat la data respectivă la oficiul 1. Cu aceeași ștampilă a fost realizată și o carte maximă (fig.35) cu timbrul din colița de la „150 de ani București capitala țării”.

Fig. 28, 30

Fig. 31

Fig. 29

Fig. 32

Fig. 33

Emisiuni externe

În anul 2008 poșta Republicii Moldova pune în circulație o emisiune filatelică, intitulată „Domnitorii Moldovei” formată din șase mărci poștale și ocoliță, realizată în policromie pe hârtie cromo gumată. Pe coliță, care este despărțită prin perfor în șase părți egale, în partea de sus se află marca care îl reprezintă pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza având în partea de jos înscrise anii de domnie și stema Moldovei. În 2009 poșta republicii Moldova a editat un set de 6 întreguri poștale dedicate domnitorilor Moldovei cu ocazia împlinirii a 650 de ani de la întemeierea statului Moldovenesc. Unul din aceste plicuri este dedicat domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Cu ocazia sărbătorilor dedicate a 150 de ani de la Unirea Principatelor Române, are loc la Paris, expoziția Filatelică „Napoleon al III lea și Principatele Unite” în Organizarea Academiei Mondiale de Filatelie, Federația Filatelică Română și Asociația Franța-România. Cu acest prilej poșta franceză a editat trei întreguri dedicate acestui eveniment și o stampilă ocazională pe unul din plicuri și pe ștampilă este reprezentat efigia lui Napoleon alături de harta Principatelor.

Reprezentarea domnitorului și a actului unirii, destul de sărac în filatelie, a fost completat cu brio de celelalte ramuri, marcofilia și maximafilia. Filateliști și asociații filatelice din mai multe județe ale țării, dar în special Bârlad - locul nașterii, Iași - orașul unde a fost ales pentru prima dată domn, București - unde a fost ales domn al Principatelor, au dat o atenție mai deosebită acestui subiect prin emiterea de plicuri ocazionale, cărți maxime și ștampile figurative ocazionale.

Fig. 34

Fig. 35

Bibliografie

- Catalogul Mărcilor Poștale (CMPR)
- Revista „Filatelia”
- „Curierul Filatelic”, Sibiu
- Colecția personală

Istoricul, publicistul și omul politic Eudoxiu Hurmuzachi

(29 septembrie 1812 - 29 ianuarie 1874)

Petru BEJINARIU

Cărturarul, omul politic și istoricul român Eudoxiu Hurmuzachi este un vrednic descendent al unei vechi și nobile familii boierești de la Cernauca, localitate, pe nedrept, astăzi în componența Ucrainei. Tatăl său, bătrânul vornic Doxachi Hurmuzachi, un autentic reprezentant al spiritului și tradițiilor românești, a militat pentru păstrarea identității noastre naționale în Bucovina, în vremea dominației habsburgice. Casa familiei Hurmuzachi de la Cernauca a devenit un centru al deșteptării naționale, în care s-au cristalizat cele mai de seamă aspirații și spirite prin găzduirea revoluționarilor din Transilvania și Moldova, siliți de mișcările politice de la 1848 să-și părăsească țara.

Între cei care au fost găzduiți aici se numără George Barițiu, Aron Pumnul, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Gheorghe Sion, Costache Negri și alții. Aici, la conacul de la Cernauca, se crease, așadar, un puternic centru de spiritualitate românească și de luptă pentru unitatea și libertatea poporului român.

Născut la 29 septembrie 1812 în familia căminarului Doxachi Hurmuzachi ca al doilea copil, în localitatea Cernauca, Cernăuți (azi Ucraina), Eudoxiu Hurmuzachi cu o pregătire școlară și universitară temeinică și cu o activitate culturală remarcabilă și-a construit un loc în istorie. După absolvirea studiilor secundare la Cernăuți și a celor superioare la Facultatea de Drept de la Viena, Eudoxiu Hurmuzachi s-a angajat în lupta pentru drepturile românilor din Imperiul Habsburgic, începând cu introducerea limbii române în învățământ.

În anul 1849 a făcut parte din delegația care a prezentat împăratului un memoriu care a dus la recunoașterea Bucovinei ca entitate distinctă, iar în 1861 printr-un memoriu și prin intervenții directe la Viena, a susținut cerințele cetățenilor din Câmpulung Moldovenesc. A fost membru al comisiei care a avut sarcina revizuirii și completării cărților didactice românești din Bucovina.

A îndeplinit funcția de vicecăpitan (1862) și căpitan (1864) al Bucovinei, iar în anul 1872 pentru meritele sale a fost înnoobilat de către împăratul Francisc Iosif II cu titlul de baron. În același an, Eudoxiu Hurmuzachi a devenit membru titular al Societății Academice Române, azi Academia Română.

Lucrarea lui Eudoxiu Hurmuzachi „Fragmente zur Geschichte der Rumanen” cuprinde documente diplomatice privind istoria

României. Colecția cunoscută sub numele de „Colecția Hurmuzachi” cuprinde, la rândul său, aproape 6000 de documente externe privind istoria românilor pe care Academia Română le-a publicat între anii 1876 și 1899 în peste 6500 pagini.

La împlinirea, în anul 2012, a 200 de ani de la nașterea lui Eudoxiu Hurmuzachi, la Cernauca și Cernăuți Editura „Alexandru cel Bun” a organizat în zilele de 22 și 23 septembrie a.c. manifestări culturale de sărbătorire a acestei personalități. Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzachi” Rădăuți a organizat, în zilele de 28 și 29 septembrie 2012, simpozionul „200 de ani de la nașterea lui Eudoxiu Hurmuzachi”, dezvelirea plăcii memoriale „Eudoxiu Hurmuzachi-200 de ani de la naștere” și alte demersuri culturale.

Sunt manifestări culturale de prestigiu prin care sunt evocate și sărbătorite mari personalități bucovinene din marea familie Hurmuzachi.

Iată mesajul patriotic și atât de românesc pe care l-a transmis Doxachi Hurmuzachi, atunci când a simțit că va trece la cele veșnice:

„...dar nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri. Aceste trei datorii sunt: patria, limba și biserica. Iar pentru binele și fericirea națiunii române să depărteze Dumnezeu din mijlocul românilor sămânța intrigii și discordiei, spiritul de partid, egoismul, pofta de a domni cu strcăciunea binelui public și să le insuffle spiritul onoarei, al frăției și al buneii înțelegeri intrusine spre atingerea înaltului scop ce le stă înainte”.

Sesiunea Națională de Comunicări Științifice „Acta Moldaviae Meridionalis”, ediția XXXVI

Laurențiu CHIRIAC

1. Obiective generale

Sesiunea Națională de Comunicări Științifice „Acta Moldaviae Meridionalis” - organizată de Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui și aflată la a XXXVI-a ediție - constituie un punct de reper în acțiunile culturale științifice la nivel național. La fiecare ediție, s-a urmărit ca prestigiul instituției muzeale vasluiene și al invitaților ei să fie la cel mai înalt nivel. Din acest motiv, printre participanți s-au putut număra academicieni, profesori universitari, cercetători de prestigiu la nivel național și internațional, oameni de muzeu, profesori de istorie etc.

Fiecare ediție a acestei tradiționale Sesiuni a urmărit consecvent ca nivelul prezentărilor lucrărilor științifice să fie cât mai ridicat și să fie prezentate în mod profesionist. În general,

Sesiunea Muzeului Județean Vaslui a fost structurată în mai multe **sectii** - care au acoperit următoarele domenii de interes: **a) Arheologie preistorică și veche; b) Arheologie, artă și civilizație medievală; c) Istorie modernă și contemporană, d) Numismatică.** La ediția din acest an - desfășurată în perioada **28-29 noiembrie 2013** - au fost introduse alte două noi secții:

e) Etnografie și f) Conservare-Restaurare.

2. Obiective specifice

La ediția din acest an a Sesiunii Muzeului Județean Vaslui, la **Secția de Artă și Civilizație Medievală** s-a urmărit realizarea unor **obiective specifice**:

- Organizarea Secției, în așa fel încât să fie reprezentativă pentru activitatea muzeului și pentru ridicarea prestigiului Sesiunii;

- Desfășurarea în condiții optime a lucrărilor științifice, astfel încât să nu existe deficiențe în prezentarea lor;

- Alegerea unei tematici cât mai largi și mai diversificate, care să acopere un timp și un spațiu istoric relevant pentru întreaga evoluție a statului și a societății românești: *Artă și civilizație medievală românească*.

- Invitarea unor specialiști din țară care să expună rezultatele cercetărilor lor științifice și care să problematizeze următoarele aspecte ale *istoriei medievale*:

a) – arheologie medievală românească;

b) – istorie medievală românească propriu-zisă (cronologie, evenimente și fapte istorice);

c) – raporturile politice, economice, sociale și cultural-religioase dintre Țările Române și alte state medievale;

d) – elemente de genealogie, heraldică și sigilografie specifice medievalității românești;

e) – elemente de istorie locală medievală specifice actualului spațiu al județului Vaslui (reședințe temporare domnești, evenimente și fapte istorice reprezentative pentru actualul teritoriu al județului Vaslui, familiile boierești și ctitorii de biserici și mănăstiri, monumente istorice locale etc.).

- Selectarea unor comunicări care să fie inedite, originale și care să aducă elemente noi în cercetarea epocii medievale.

3. Desfășurarea lucrărilor științifice la Secția de Artă și Civilizație Medievală

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. "Babeș Bolyai", Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

Sergei Coloșenco, Bârlad

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
 Tipar: SC Irimpex SRL Bârlad

În acest an, în zilele de 28 și 29 noiembrie, în Sala „TinArt” a Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui, la Secția de Artă și Civilizație Medievală au fost prezentate următoarele comunicări:

o GHEORGHE CLAPA, Bârlad - *Descendenții panului Șerbea din Vaslui și ai soției sale, Fedca Șerbici*

o CONSTANTIN GIURCANU, Bârlad - *Elemente creștine bizantine și est-medievale*

o Dr. VALENTIN MARIN, secretar științific al CRIFT al Academiei Române - *Un aspect mai puțin cunoscut al domniei lui Ladislau Kan. Tratatul de la Seghedin (2 februarie 1310)*

o Dr. ZAMFIRA PUNGĂ, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași - *Documente din arhiva familiei Prăjescu în colecțiile Muzeului de Istorie a Moldovei din Iași*

o COSMIN NIȚĂ, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași - *Industria forestieră și protejarea patrimoniului arheologic. „Priorități” în imagini. Studiu de caz - Schitul Nifon*

o COSMIN NIȚĂ, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași - *Daniile ctitorului Nestor Ureche făcute M-rii Secu (jud. Neamț)*

o MARIA POPA, Vaslui - *Biserica Domnească „Adormirea Maicii Domnului” din Bârlad*

o COSTIN CLIT, Colegiul Național „Cuza-Vodă” Huși - *Schitul Știoborâni, județul Vaslui*

o GHEORGHE GHERGHE, Bârlad - *Neamul preotului Dumitrache din Zăicoi*

o VERONICA COJOCARIU, Muzeul Municipal Roșiori de Vede - *Ctitoriile medievale din județul Teleorman ale familiei Butculescu*

o Dr. LAURENȚIU CHIRIAC, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui - *Imagologia - o sursă inedită de cercetare a imaginii „Turcului” în cronicile medievale moldovenești.*

Dintre invitați, învățătorul MARIN ROTARU din Giurcani - președintele Asociației Culturale „Academia rurală ELANUL” - și prof. dr. CRISTIAN ONEL de la Școala din Roșiești urmau să comunice câteva aspecte privind descoperirile arheologice din zona județului Vaslui specifice Evului Mediu Timpuriu.

Moderatorul Secției a fost dr. VALENTIN MARIN, secretar științific al CRIFT al Academiei Române - cel care are o lungă colaborare cu Muzeul Județean Vaslui, atât la activitățile științifice din cadrul celorlalte ediții ale Sesiunii muzeale vasluiene, cât și în colaborarea editării volumelor legate de academicienii proveniți din județul Vaslui.

4. Concluzii

A. Puncte tari:

- Moderarea Secției de către un specialist, profesor universitar, recunoscut la nivel național pentru activitatea didactică și de cercetare a epocii medievale.

- Participarea unor specialiști care sunt recunoscuți la nivel național pentru activitatea de cercetare depusă și care au contribuit calitativ la dezbaterile științifice care au avut loc după fiecare comunicare susținută.

- Prezentarea unor comunicări inedite, originale și bine documentate care aduc contribuții serioase la cercetarea și cunoașterea mai amănunțită a epocii medievale românești, a monumentelor istorice ale acestora și a relațiilor internaționale din acea perioadă.

- Problematizarea detaliată a aspectelor istoriografice controversate legate de istoria medievală a actualului spațiu al județului Vaslui și clarificarea unora dintre ele.

B. Puncte slabe:

- Trimiterea invitațiilor către participanții la Sesiunea muzeului vasluian cu o oarecare întârziere, motiv pentru care a fost imposibilă participarea și a altor medievisti din țară la acest eveniment. Acțiunile muzeului nostru s-au desfășurat în aceeași perioadă cu Sesiunea de Comunicări Științifice a muzeului din Suceava.

- Limitarea doar la 5 a participanților veniți din afara județului Vaslui și pentru care s-ar fi suportat transport, masă și cazare, deși acest lucru se justifică în condițiile constrângerilor de ordin financiar.

- Promovarea slabă în mass-media audio-vizuală și scrisă a Sesiunii muzeului vasluian.

- Lipsa unui program care să cuprindă rezumatele comunicărilor în limba română și într-o limbă de circulație internațională.

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Livia IAMANDEI PARFENE

DE LA NOI PENTRU EMINESCU

Ne putem măsura pașii, anii și viața noastră la nemărginirea Universului. Și, dacă pe prunduri de ape ne-a lăsat urma „PAȘILOR SĂI”, noi nu-i putem atinge ființa. Și nici cugetările. În reușitele gândului eminescian „punînd senin” strălucește LUCEAFĂRUL. Lăsat singur norocului când steaua poetului luminează în „depărtări albastre”.

În dor de Eminescu, ființa noastră numără anii poetului și anii poeziei. Cei fără număr și fără pereche.

„Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi”

Pe lângă plopi și tei, singuri și fără soț, lîngă „izvoară, lacuri și flori albastre” - ZILELE SALE. Trăind în măsura Universului sau în nemărginirea Lui:

„Cînd luminat
Și luminînd,
S-au arătat
Din cînd în cînd
Al lumii disc
Ce trece lin
Pe orice pisc.”

Cu fericite răsturnări ale verbului românesc, ajunse la marginile emoției și ale neființei:

„Ai milă și stinge lungi zilele mele.”

Anii nenăscuți ai poetului purced în Univers:

„Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot ațtea clipe.”

Rătăcit, nemăgăiet, preumblându-și norocul, amărăciunea și melancolia pe o lacrimă de stea, printre nouri și „cenușă de rouă”. Flori de tei or să cadă rînduri-rînduri din teiul-nalt și sfînt. Ape vor izvorî clar în fîntăne și s-or auzi ca altădată tîlăncile și buciurile-n vale. Izvoarele vor curge mereu și peste cetini va trece aceeași clară și sfîntă lună. Să fie acest timp, timpul însuși sau alt chip al lui dar nu și singurul poate. În lumea poetului anii TREER. EMINESCU? O ETERNITATE.

ION CREANGĂ ÎN UNIVERSALITATE

Se spune că, în anul 2000, locuitorii orașului Nantes au fost invitați să aducă o amintire personală (fotografii, telefon cu fir, fețe de masă) și să le pună într-o capsulă care să fie deschisă în timp. Era proiectul unui viitor plin de fantezie și foarte apropiat de spiritul orașului unde s-a născut Jules Verne.

În alt registru, humuleștenii, adică oamenii din satul de poveste, ar trebui să trimită într-o capsulă anul intrării lor în eternitate: 1 martie 1837 împreună cu motoceii vetrei humuite, ceaslovul cel chinuit de rîvna băieților la descifrarea buchiilor, lada de zestre și vorbele Smarandei care-și îndemna copilul „bălan” să îndrepte vremea cu rîsul său.

Curînd feciorul mamei „care era vestită pentru năzdrăvaniile sale”, pornește în lume „să pună capăt nevoii”.

Plecat în viață să răzbată, lasă în urmă satul natal pe care-l poartă în minte și în inimă toată viața, Humuleștiul cel plin de Oșlobeni și Mogorogi, de Nechifori coțcari, vorbăreți și întreprinzători, de vreo matusă Mărioara arțagoasă și aprigă de câștig.

Aceeași Ozană își varsă apele pe același prundiș în satul azvârlit peste dealurile Tîrgului-Neamțului. Secole au albit de bătrînețe ulițele satului cu cireșii mari și cu copaci scorburoși, acolo unde Nică „găburea” pupăza odinioară „și dădea pîlancă la pămînt” cînepa mătușii Mărioara.

Cînd, coborînd de pe ulițele din Păcurari spre Țicău, uliță de sat atunci, cu vedere spre văile pe care le făceau dealurile Ciricului și Aroneanului, institutorul Creangă, îmbrăcat „în surtuc de dril” vara iar „iarna cu palton scurt în poale” peste care punea la ger „și un șal mare” nici nu bănuia că numele său și al bojdeucii aveau să cuture ire lumea.

Zămisliță dintr-o genială sclipire a unui „bulgăre de humă”, vorba lui Creangă umple lumea, copleșind sufletul omenesc.

Traduse în treizeci de limbi, scrierile humuleșteanului trăiesc pentru totdeauna într-o uimită desfătare a cititorilor de pretutindeni. În gândul unui asiatic sau american, lumea lui Creangă se oglindește într-o inepuizabilă vibrație cosmică a dragostei de viață și de oameni.

Captivă prin genialitatea însăși a poporului de unde a plecat, rostirea lui Ion Creangă călătorește în Univers.

Octav Băncilă, *Eminescu și Creangă*.
Pictură de șevalet, Muzeul Literaturii Române - Iași.